

STADGAR FÖR ULLERVAD-LEKSBERGS HEMBYGDSFÖRENING
Slutgiltigt antagna på årsmöte 1983-02-18.

§ 1 UPPGIFT

Föreningens ändamål är att värna om och vårda hembygdens miljö och dess kulturarv och föra detta vidare till kommande generationer.

Föreningen vill nå detta syfte bl.a. genom

att befrämja kunskapen om och känslan för hembygden och dess ur historisk och kulturell synpunkt värdefulla traditioner

att aktivt medverka till vård och bevarande av dess natur och kultur, landskapsmiljö och fornminnen

att dokumentera intressanta föremål, handlingar och skeenden med anknytning till bygden i nutid och i gången tid

att genom gåva, donation, testamente, deposition eller köp förvärva egendom, husgeråd, redskap, handlingar, fotografier, litteratur m.m. som åskådliggör skilda tiders liv och sedvänjor i hembygden

att genom föredrag, skrivna alster m.m. göra hembygdsforskning och hembygds kunskap levande

att stimulera medlemmarna till att var och en på sin ort verka för skydd och bevarande av naturföremål eller naturområden, som är karakteristiska inslag i landskapsbilden

att samarbeta med kommunala organ och kulturorganisationer inom verksamhetsområdet samt att stimulera till initiativ som gagnar bygden och dess utveckling

att organisera studiecirkelar, kurser, utflykter och annat som kan öka kunskapen om bygden, dess natur och historia.

Föreningen skall vara ansluten till regionalt hembygdsförbund.

Föreningen skall vara partipolitiskt och religiöst obunden.

§ 2 MEDLEMSKAP OCH AVGIFTER

Medlemskap i föreningen kan erhållas av person som erlägger avgift som fastställts av årsmötet. Personer som på särskilt sätt främjar föreningens syften kan av årsmötet, på styrelsens förslag, kallas till hedersmedlemmar.

§ 3 ORGANISATION

Föreningens verksamhet utövas genom

- a) föreningsmöten, varav ett årsmöte
- b) styrelse
- c) kommittéer
- d) roteombud

§ 4 FÖRENINGSMÖTEN

Föreningsmöten hålles enligt beslut av styrelsen eller på begäran av minst 10 medlemmar. Arsmötet hålles senast den 1 april på tid och plats som styrelsen bestämmer. Varje medlem äger en röst, vid lika röstetal äger ordföranden utslagsröst. Omröstning och val skall ske öppet om ej annat yrkas.

Kallelse sker genom annons i ortstidning senast 2 veckor före mötet.

Följande ärenden skall förekomma vid årsmötet:

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet
2. Föredragning av dagordningen
3. Fråga om mötet är stadgeenligt utlyst
4. Val av två justeringsmän
5. Styrelseberättelse
6. Revisionsberättelse
7. Fråga om ansvarsfrihet
8. Val av ordförande för det kommande verksamhetsåret
9. Val av ytterligare tre styrelseledamöter och en styrelsesuppleant för en tid av två år
10. Val av två revisorer och två ersättare för dessa
11. Val av ombud för regionalt hembygdsförbund
12. Val av tre ledamöter för valberedning
13. Fastställande av årsavgift för påföljande år
14. Behandling av styrelsens förslag
15. Behandling av motioner, som skall vara inlämnade till styrelsen minst fyra veckor före årsmötet
16. Övriga frågor.

§ 5 STYRELSE

Föreningens angelägenheter handhaves av en styrelse bestående av sju personer jämte två suppleanter. Styrelsen är beslutsmässig när minst fyra ledamöter är närvarande. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Uppgifter:

- a) att bland styrelsens ledamöter utse vice ordförande, sekreterare, kassör och övriga erforderliga funktionärer
- b) att utse ledamöter i kommittéer samt roteombud och övriga funktionärer, som skall bistå styrelsen med speciella uppdrag
- c) att förbereda föreningens möten och verkställa dess beslut
- d) att förvalta föreningens tillgångar och sköta de löpande ärendena
- e) att inom en månad från räkenskapsårets slut till revisorerna överlämna berättelse, protokoll och räkenskaper
- f) att till årsmötet avge berättelse över sin och föreningens verksamhet

- g) att kunna förvärva byggnader, inventarier och museiföremål intill ett högsta belopp motsvarande föreningens tillgängliga medel
- h) att i övrigt arbeta i enlighet med riktlinjerna i § 1.

§ 6 VERKSAMHETSÅR

Verksamhetsår sammanfaller med kalenderår.

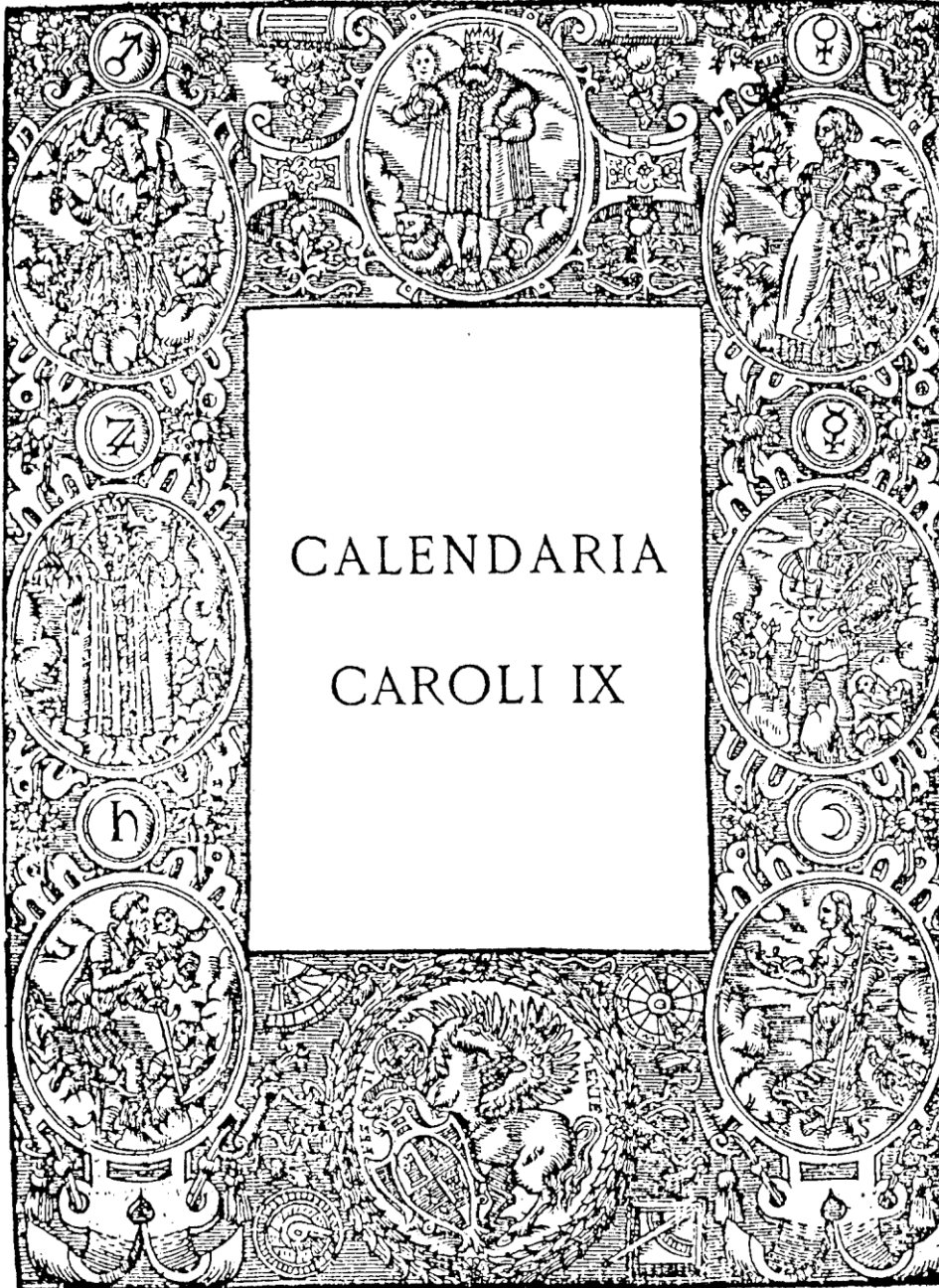
§ 7 STADEGÄNDRING

Ändring av dessa stadgar kan ske genom beslut vid två Föreningsmöten, varav ett årsmöte. För ändring fordras två tredjedels majoritet.

§ 8 UPPLÖSNING

Beslut om upplösning av hembygdsföreningen skall fattas vid två på varandra följande ordinarie årsmöten och skall vid båda tillfällena biträdas av två tredjedelar av de närvarande, röstberättigade medlemmarna.

Upplöses föreningen skall dess tillgångar för förvaltning överlämnas till det regionala hembygdsförbundet, annan organisation, institution eller myndighet, som vill verka för föreningens rekonstruktion så snart som möjligt.

Stockholm 1903

Augustimonat hat XXXI. Tage.	
Ceres Mediocritatis amans linum vellit, Aalnea vitat, & frumenta respicit.	
1 Kalende.	1. dag i dag medt undvikge
2 4 } Non. Augusti.	2. dag i dag till i mestad
3 3 }	3. dag i dag till i mestad
4 Pri. No Aug.	4. dag i dag till i mestad
5 Non. Augusti.	5. dag i dag till i mestad
6 8 }	6. dag i dag till i mestad
7 7 }	7. dag i dag till i mestad
8 6 } Idus Augusti.	8. dag i dag till i mestad
9 5 }	9. dag i dag till i mestad
10 4 }	10. dag i dag till i mestad
11 3 }	11. dag i dag till i mestad
12 Pri. di Aug.	12. dag i dag till i mestad
13 Idus Auga	13. dag i dag till i mestad
14 9 }	14. dag i dag till i mestad
15 18 }	15. dag i dag till i mestad
16 17 }	16. dag i dag till i mestad
17 16 }	17. dag i dag till i mestad
18 15 }	18. dag i dag till i mestad
19 14 }	19. dag i dag till i mestad
20 13 }	20. dag i dag till i mestad
21 12 }	21. dag i dag till i mestad
22 11 } Kal. Septemb.	22. dag i dag till i mestad
23 10 }	23. dag i dag till i mestad
24 9 }	24. dag i dag till i mestad
25 8 }	25. dag i dag till i mestad
26 7 }	26. dag i dag till i mestad
27 6 }	27. dag i dag till i mestad
28 5 }	28. dag i dag till i mestad
29 4 }	29. dag i dag till i mestad
30 3 }	30. dag i dag till i mestad
31 Frid. Kal. Sep.	31. dag i dag till i mestad

Wann nie gros noch vnd ofahr brauff stehe
 So bewahre Blüt, daß dir keinsenegehe/
 Meid gwurz/ den Tageschlaff vnd das Bada
 Zuul gferes mit Weibern bringe auch schad.

FACSIMIL

AF KARL IX'S EGENHÄNDIGA ANTECKNINGAR FÖR AUGUSTI MÅNAD 1582.

Mariestads 400-årsjubileum har i år firats med stora festligheter på olika sätt. Mariestad fick sina stadsprivilegier den 9 oktober 1583 av Hertig Karl (Karl IX). Han fick av sin Fader, Gustav Vasa, till hertigdöme Södermanland, Närke och Värmland samt Vadsbo och Valle härad.

Något i stora drag om Vasaätten: En svensk frälseätt, vars äldste kände medlem var Nils Kettillsson, som på 1300-talet var häradshövding i Frötuna skeppslag i Roslagen. Namnet Vasa, som började användas först i slutet av 1500-talet, kommer från den sädeskärve (vase), som fanns i ättens vapenbild. Ätten var regerande kungaätt i Sverige från Gustav Vasas tronbestigning 1523 till Kristinas tronavsägelse 1654. Gustav Vasas föräldrar var riksrådet Erik Johanson Vase och Cecilia Månsdotter av Eka släkten. Ett häftigt lynne var ett släktdrag i Vasaätten. Gustavs moder beskriver som allvarlig och något tungsint. Gustav föddes på Lindholmens gods i Orkesta socken. Lindholmens gods ägdes av hans mormor Sigrid Baner. Hans egentliga barndomshem var Rydboholms gods, ej långt från Lindholmen. Detta ägdes av Gustavs fader Erik Johanson. Godsen Frosta och Rälsnäs bl.a. tillhörde även släkten. Gustav Vasas mödernesläkt hade sitt namn efter gården Eka, belägen i Lill -kyrka socken.

Gustav Vasas son Karl, som berättelsen handlar om, var född 4 oktober 1550 och död 30 oktober 1611. Hans mor var Margareta Lejonhufvud, Gustav Vasas andra gemål. Både som hertig och kung var Karl en sträng och fruktad herre. Han hade ärvt det mörka vasalynnet, han var oresonligt misstänksam och levde i ständig ängslan för sammansvärjningar och förräderi. Han hade också ärvt sin faders arbetsförmåga och sparsamhet. Mot ämbetsmän var han hård och ovänlig. Fogdarna brukade han kalla för "tjuvehopen". Hans brev till dem slutade vanligen: "Det rätter och packer eder efter"

På sina många resor i landet förde han i sin kalender in upplevelser av olika slag, som ännu finns bevarade i Calendaria Caroli IX, där vi från åren 1584-96 har upptecknat en del händelser, bl.a. från våra trakter, som är av intresse. Vi har ändrat till nutida stavning, men behållit hans ändelser på e. I en del ord har gammalstavningen bibehållets.

Några utdrag ur Karl IX kalender: Året efter det att han grundlade Mariestad inleder han sin kalender med orden: "Gud förläne mig sin heliga andes nåde, att jag ^{må} skriva denne almanack i gudsfruktan och leve efter hans helige vilje, amen. Natten till den 11 januari 1584 på väg till Motala hade jag en underlig dröm. Gud bevare alle mine gode vänner.

Mellan den 5 - 11 var mäktig stark vinter.

Den 23 reser jag till Karlstad, Visnum, den 25 framme i Örebro. Och där fick jag min gemåls brev att allt stod ändå väl till, Gud ske lov. Den 27 drog jag till Eskilstuna, 28 kom jag till Gripsholm och fann Gud ske lov min gemål och barn väl till pass. Samma natt hade jag en underlig dröm om Hans Cacemir och några flere "Palsgrefvar". Gud bevare dem från det som ont är.

Den 1 februari var mäktig stor storm och töväder så att all snön gick sin kos. Den 14 drog Kungen (Johan III) jag och hans son samt menige riddarskapet från Stockholm och följde salige Drottningens (Katarina Jagellonica) lik på vägen till sin lägerstad. Den 16 blev Drottningen begravnen i Uppsala domkyrka. Gud förläne henne en glad uppståndelse. Den 18 skildes jag vid Kungen och drog till Vekolls prästgård.

16 - 19 var starkt töväder så att all snön gick sin kos. Den 22 drog jag till Gripsholm och fann Gud ske lov allt i ett gott lag. Den 24 var jag samt min gemål vid Refsnäs.

Mars: Den 8 stod Anders Nilssons, min stallmästares, bröllop med Lasse Västiiftes dotter, var jag samt min gemål där på bröllopet. Den 29 kom förste skepp från Tyskland.

April: 15 - 16 hade jag underlige drömmar, Gud bevare från allt ont. Den 28 hade jag en underlig dröm om mine tänder vilket i år haver intet gott betytt. Gud bevare alle mine gode vänner.

Maj: den 1. var min gemål ille sjuk om natten.

Den 9 augusti fick jag veta att Gud hade givit min syster Elisabet en ung dotter.

1 oktober var om morgonen vid 6 stor tordön och ljungheld, vilket om denne tid på året icke ske plägar. Gud bevare oss alle nådig.

28 nov kom min syster Sofia. 29 vart min dotter Katarina döpt."

1584 års kalender avslutas: "Den allsmäktige Gud ske tack och lov som haver låtit mig skriva denne almenacke att med hälsa och helbrägda, det många ancire icke haver mått vederfars. Gud förläne i detta år, var till lov och själ nyttig är, amen.

1585

Den allsmäktige Gud låter mig denne almenacke utskriiva i Gudsfruktan, amen. Den 16 januari drog jag till Bettna. Den 17 drog jag till Vingåker 18 till Kumla 19 till Bodarne på Tivägen 20 till Fägre i Vadsbo 21 till Hägnetorp iHöjentorp) 22 till Larv 23 till Grevsnäs.

1 februari drog jag till Hägnetorp och där fick jag Kungens bröllopsbrev den 2 till Marieholm den 4 till Säckestad den 5 till Bodarne den 6 till Segersjö.

Den 4 juni var fru Anne på Akerö här hos mig. Den 6 blev min gemål ille sjuk. 10 blev hon något bättre och mässlingen slog ut. Gud ske här före evig tack och lov. Den 14 gick min gemål först upp av sängen efter sin store sjukdom. Gud ske tack och lov. Den 28 komme mine hästar Från Örebro.

Den 3 juli kom Grevinnan fru Ebbe hit.

6 avsomnade i Herren min dotter Elisabet Sabina. Gud allsmäktig uppväcke henne med alle kristne till en ärofull uppståndelse på den yttersta dagen. Den 7 lät jag bäre hennes lik i den lille kyrkan. Den 8 lät jag föra hennes lik hedan och till Akers kyrka.

Den 9 drog Morits Grip sin kos.

10 var min dotter Margareta så ille sjuk att man får intet liv i henne.

11 var mäktigt stort åskebuller och regn så att jag aldrig hört maken. Augusti den 26 Kallade Gud av denne världen min älste dotter Margareta Elisabet. Gud förläne henne en glad uppståndelse med alle Guds utkorade vänner på den yttersta dagen, och förläne oss en salig stund, när vi skole efterfölje, amen. Den 27 lät jag föra hennes lik till Svarte kyrka.

28 hade jag en underlig dröm.

29 drog jag till Unnerstad 30 till Refsnäs.

5 september lät jag begrava mine barn i Strängnäs, Gud förläne dem en glad uppståndelse."

1585 avslutas: "Denne almenacke haver jag skrivit ut med sorg och bedrövelse, nu Gud vare tack och lov både för mot och med, och give oss i detta tillkommiinde år, vad vi kunne behöve till liv och själ, amen.

1588

Den 2 januari drog jag till Eskilstuna 4 till Gripsholm. 7 drog jag till Strängnäs och lät begrava min son, Gud förläne honom en salig uppståndelse och vare oss nådig såsom efterlevde.

Den 6 drog jag till Eskilstuna. 9 lät jag koppe mig. 11 drog jag till Julita och följde mig Per Johansson. 31 drog jag till Konungs Vallby. Gud vare tack och lov för en god månad.

Den 1 februari drog jag till Bodarne på Tiveden 2 till Hova 3 till Marieholm 6 drog Marskalken sin kos till Nyköping 7 kom Anders Görenson från Danske och berättade att Hertig Sigismundus var krönt till Konung i Polen. H drog jae₁ till Hägnetorp. 10 var jag i "bastue" och lät koppe mig.

12 drog jag till Marieholm. Och fann Gud ske tack och lov min hustru och barn till pass igen.

20 drog jag från Marieholm till Visnum 21 till Nyekroppen 22 var jag vid Hornkullen och där kom Bengt Gabrielsson till mig. 27 drog jag tillhake till, Visnum. 28 till Marieholm och fann Gud ske tack och lov min hustru och

barn väl till pass. Samme dag syntes 3 solar mitt på klara himmelen. Samme dag föll sig en karl ihjäl utav en häst som han rände med. Samme dag om aftonen vid solen gick neder sköt en stjärna såsom en fyraboll.

Den 29 fick jag vete att Gud hade kallat Philipppus Bonde av denne jämmerdal. Gud förläne honom en salig uppståndelse.

ljud vare tack och lov för en god månad och förläne härefter vad oss till liv och själ nyttigt vare kan, amen.

Den 7 mars blev jag ille sjuk. 10 vart jag åter Gud dess tack och lov något bättre till pass igen. Gud förläne härefter vad nyttigt kan vare till liv och själ.

26 drog jag till Hägnetorp. 29 var jag vid Varnhems kloster.

Den 2 maj drog jag till Odensåker 3 till Fägre 4 till Hova 5 till Bodarne 6 till Konungs Vallby 7 till Örebro 9 fick jag min herr brors brev, samme dag kom brev från Riksenråd i Danmark och gåvo tillkänna att deras Konung (Fredrik II) var död.

Den 17 december föddes min yngste dotter Maria. Gud låte det vare skett i en god stund mellan kl. 3 och 4.

Den 27 kom Sören igen från Marstrand. Samme dag mönstrade jag mine ryttare vid Odensåker.

Ar 1589

Den 4 januari kom Fru Malin på Torpe och Bengt Gabrelsson som jag hade budet till fadder till min lille dotter. Den 5 lät jag döpa min dotter Maria. Gud låte henne överse i Gudsfruktan. 9 drog Fru Malin hädan igen. 12 drog Bengt Gabrielsson hädan igen.

13 drog jag till Hegnetorp. 15 var jag vid Skara 16 drog jag till Marieholm och fann Gud ske tack allt i ett gott lag.

22 var jag i Jakt och fick 2 ulvar (vargar) 23 var jag i jakt och fick en ulv. Den 13 februari syntes om aftonen vid 9 såsom en stjärna falla av himmelen dock mycket större. Gud vare oss nådig. 14 var stor storm och mycket "uruväder".

Efter en resa påbörjad den 18 över Bodarne (Ramundeboda), Örebro, Julita, Nyköping tillbaka över Vingåker, Örebro, Bodarne kom Hertigen den 9 mars till Marieholm.

"Där fann jag Gud dess lov allt i ett tämlig vesen, dock var min yngsta dotter något svag. Men Gud ske tack och lov som alltid hjälper.

Den 17 kom om aftonen vid 8 en sådan storm, att man må sig däröver förundra. 24 var stark frost om natten.

26 - 27 var jag något ille till pass.

Den 17 april drog jag till Bodarne och där fick jag Kungens brev och vart huden till fadder endock barnet var ändå inte fött.

23 avsomnade i Hortonom min yngste dotter Maria, vilken Gud ville uppväcke till en salig uppståndelse, och var oss nådig och barmhärtig såsom efterleva och förläne en salig stund, när vi skola efterfölja, amen. 27 fick jag samme bedrövelse "tiender" vete. 29 Färdades jag dagen igenom och natten till med. Och kom den 30 till Marieholm när klockan var vid 4 om morgonen och fann Gud ske tack och lov min hustru och vårt ende barn väl till pass. 1 maj lät jag bära liket till Ullervads kyrka."

Den 6 maj en ny resa över Hova till Nyköping, varefter Hertigen återkom till Örebro den 4 juni.

"Den 21 juli blev min käre hustru (Maria av Pfaltz) salige hos Gud i himmelen sjuk. Den 29 avsomnade mellan 5 - 6 om morgonen min käre och fromme dygdefullo hustru av denne jämmerdal i en skriftelig bekännelse. Gud uppväcke henne på den yttersta dagen med alle kristne till en salig uppståndelse, amen. Och förläne mig tålamod i mitt store kors, och en snar salig efterföljelse.

Den 30 skars kornet här vid gården vilket sällan plägar ske så tideligt om åren. Den allsmäktige Gud vare tack och lov för sina nåder både för mot och med. Herren gav och Herren tog, välsignat vare Herrens namn. Och förläne mig tålamod i all min bedrövelse.

Den 8 augusti kom min salige dotters lik upp från Västergötland. Den 16 fördes min salige käre hustrus lik samt vår dotter Marias lik till Fogdö kyrka. Den 17 fördes hon med barnet till Strängnäs och vart lagd hos sina andre käre barn i sin vilokammar. Gud uppväcke alle kristne till en salig uppståndelse. Den 9 november fick jag vete att Ryssen hade avslagit fredshandelen, samme dag kom Mickel Olofsson med Kungens brev om hjälp mot Ryssen.

1592

Den 6 augusti drog jag från Nyköping mot Västergötland. Gud låte vara skett i en god stund. 7 kom Daniel V Bauenter från Hertiginnan av Holstein och skildes från henne i Helsingör. Gud verdiges vidare bevara det hela följe med sina helige änglar, amen.

Kom den 8 till Kumla 9 till Hova 10 Marieholm 11 till Hegnetorp. Gud låte vare skett i en god stund. Den 15 kom Hertiginnan med fröken Chirstin och två andre hennes döttrar nämligen Anna och Agnis.

Den 16 låg vi stilla 18 till Marieholm 19 till Hova 20 till Bodarna 21 till Kumla 22 till Örebro 23 till Julita 24 till Floda 25 till Nyköping. 27 stod mitt bröllop (med Kristina av Holstein-Lottorp). Gud låte vara skett i en lycksalig stund sin kristenhet till förmering och mig till vederkvickelse för min förre store sorg och motgång.

Den 2 november var jag i jakt och fick en björn. 8 var jag i jakt och fick

3 älgar.

Den 16 fick jag Riksenråds brev att min Herr Broder Kungen är svag. Gud allsmäktig vare hans hjälp i liv och död. 17 drog jag till Tallie och där kom till mig Peder Månsson med Riksenråds brev ytterligare om min Herr Broders sjukdom. Den 18 fick jag Riksenråds brev att min Herr Broder var i går i Gudi avsomnad (Johan III död 17/11 1592).

Den 30 december lades min Herr Broders lik i tenn kisten och sattes på hans huvud en guldkrona, med flere regalier som är spiran, äpplet och svärdet lades i kisten hos liket. Herr Nils Gyllenstierna gjorde ordet. Den 31 bars min Herr Broders lik till Slottskyrkan och där följde med alle de ypperste som, tillstädes vore."

Han avslutar året med orden: "Den allsmäktige, evige och barmhärtige Gud var tack och lov för alle sina välgärningen, såsom mig i dette år vederfarne äre och förbarme sig över mig samt hustru och barn i dette tillkommande år för sin Sons Jesu Kristi skull, amen, amen.

1593

Den 26 november föddes min dotter Kristina vid 5 om morgonen. Gud allsmäktig läte vara skett i en god stund till hennes evige själs salighet Gud till äre och pris, och hans församling till Hytte och gagn.

30 blev Volmer Paikyll död av brännvin. Gud förbarme sig över själen.

Den 1 december kom Kungens brev om kröningen (Sigismund) med Peder Kafte.

1594

Den 6 januari döptes min dotter Kristina. Den 25 maj avsomnade i Herranom min dotter Kristina. Gud uppväcke kroppen till en ärofull uppståndelse och Förläna mig tålamod, som efterlever, och en salig stund när jag skall följje efter. Den 27 fördes min dotter till sin lägerstad åt Strängnäs.

Den 28 maj kom Gripen från Spanien och Strålen från Norge (hans skepp). Gud ske tack och lov för mot och med.

Den 9 december föddes min son Gustavus Adolf (Gustav II Adolf). Gud allsmäktig läte vare skett honom till lov, äre och pris och hans evige själs salighet. Och oss såsom föräldrarna till "hugnett" och glädje och föddes han mellan 7 och 8 om morgonen.

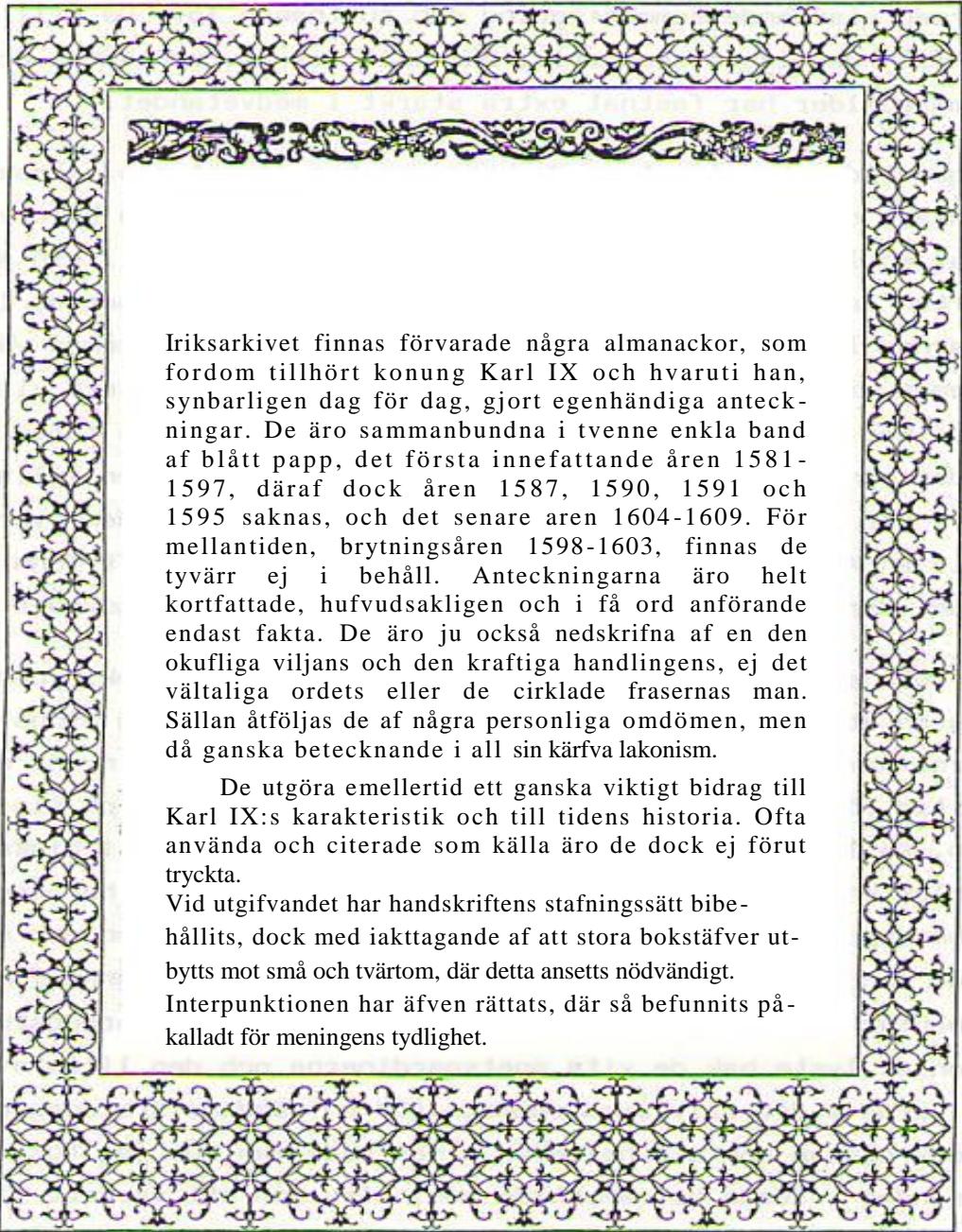
Den 14 avfärdigade Järnen Glasson och Erik Stake till Danmark och Holstein att huda faddrar. Gud förläna vare skett i en god stund, och giva dem lycka på resen. Samma dag fick jag först vete om den konsten att draga bandjern. 1596

Den 18 januari efter middag drunknade 4 drängar som ville löpe på islägger ,skridsko). Gud uppväcke kropparna till en salig uppståndelse."

Efter en resa över Gränna och Jönköping kom Hertigen till Højentorp den 29 januari.

"Den 30 var jag i jakt på Billingen och fick en älg och samme afton drog jag till Skara. 2 februari drog jag till Hegnetorp igen. 3 var jag i jakt och fick 2 älger. Och drog samme dag till Marieholm. Där mötte mig ärkebispen och bispen i Skara 4 var jag i jakt och fick 4 älger och drog samme dag till Bodarne 5 drog jag till Örebro och fann min hustru och barn väl till pass 10 mars föddes min dotter Maria Elisabet om natten det var vid 12 slag. Gud allsmäktig låte henne leve och trives. Och i alle kristlige seder och dygder sitt helige namn till äre och pris och sin kristenhet till Hytte och gagn till en begärlig ålder, amen. (Maria Elisabet döptes den 14 samma månad)

Gunvor och Karl-Eric Svensson

Iriksarkivet finnas förvarade några almanackor, som fordom tillhört konung Karl IX och hvaruti han, synbarligen dag för dag, gjort egenhändiga anteckningar. De äro sammanbundna i tvenne enkla band af blått papp, det första innefattande åren 1581-1597, däraf dock åren 1587, 1590, 1591 och 1595 saknas, och det senare åren 1604-1609. För mellantiden, brytningsåren 1598-1603, finnas de tyvärr ej i behåll. Anteckningarna äro helt kortfattade, hufvudsakligen och i få ord anförande endast fakta. De äro ju också nedskrifna af en den okufliga viljans och den kraftiga handlingens, ej det vältaliga ordets eller de cirklade frasernas man. Sällan åtföljas de af några personliga omdömen, men då ganska betecknande i all sin kärfva lakonism.

De utgöra emellertid ett ganska viktigt bidrag till Karl IX:s karakteristik och till tidens historia. Ofta använda och citerade som källa äro de dock ej förut tryckta.

Vid utgifvandet har handskriftens stafningssätt bibehållits, dock med iakttagande af att stora bokstäfver utbytts mot små och tvärtom, där detta ansetts nödvändigt.

Interpunktionen har äfven rättats, där så befunnits påkalladt för meningens tydlighet.

MINNEN I ALLHELGONATID

November, månaden med sina gråa, korta dagar, med stormen som viner runt stugknutan, med visnande sommarfägring och ruttnande löv. Då vill man mana fram minnen från den ljuva sommartid, när allt var liv och värme och en del av dessa sommarbilder har fastnat extra starkt i medvetandet.

Nu i Allhelgonatid, när minnet av de kära som har lämnat oss, särskilt upptar våra tankar, drar jag mig till minnes en försommardag på Ullervads kyrkogård. Det var en ljuvligt varm och skön kväll. Naturen stod i sin skiraste grönska, luften var fylld av fågelsång och blomdoft. Jag vandrade längs kyrkogårdsgångarna, läste gravvårdarnas inskriptioner, där så många välbekanta namn lyste emot mig. Många av dem som här har funnit sitt sista vilorum, har jag fått vara med om att få följa hit för att säga ett sista farväl. Människor som under sin levnad betytt så mycket för oss alla i den lilla byn och vars minne vi bär med oss som en klenod genom livet. Under den svarta stenen har familjen Kraft, Stina, Johan, Augusta och Ellen Kraft funnit sitt sista vilorum. Här stannar jag upp, böjer vördnadsfullt på huvudet och minns.

I den lilla röda stugan vid landsvägskanten levde de sitt enkla och strävsamma liv, utan att man någonsin hörde dem klaga. Så väl jag minns varje detalj i deras hem. Köket med sin stora spisgruva, vattenhinken, som under deras sista tid för all del byttes ut mot en handpump, står på sin pall vid kammardörren. Kalla vinternätter låg isen hård över vattnet i hinken och skafferiet blev en ersättare för dagens frysbox. Men aldrig har jag bjudits godare bondbönsoppa än den som kokats på den gamla järnspisen och doften från nybakade långringar och hårda papparkakor kan jag än känna i mina drömmar. Innanför köket låg kammaren, kombinerat sov- och vardagsrum, där röda pelargonier lyste bak de vita spetsgardinerna och den lilla svarta kaminen spred värme i det trivsamma rummet. Att en söndagsförmiddag gå in till Kraftas kändes nästan som ett helgerån, men hade man som jag turen att få uppleva en söndag i deras helgsmäckade hem, blev man ett vackert minne rikare för livet. Allt andades frid. På den nystrukna bordsduken låg den uppslagna bibeln och från radioapparaten följdes andaktsfullt söndagens högmässa. Jag tror inte att någon av oss stressade nutidsmänniskor någonsin kan få uppleva denna ro och stillhet, som dessa gamla kunde skapa omkring sig. Farbror Kraft, som blev nästan 95 år, var en stor levnadskonstnär. Ofta satt vi på den gröna trädgårdsbänken under det knotiga gamla äppelträdet och filosoferade över livets problem, han och jag, och han gav mig många visdomsord på vägen.

Mor Kraft var en from och arbetsam kvinna, respekterad av alla i vår lilla by. När det blev tal om slakt, byk eller storstädning då var det att gå efter mor Kraft. Men jag minns henne mest som en trygg tillflykt, att få krypa upp i hennes knä i soffhörnet och känna hennes valkiga hand ömt stryka en över håret för att trösta när någonting var på tok.

Då mor Kraft 1938 gick bort, flyttade dottern Augusta hem och tog hand om sin gamle far, som under en längre tid blev sängliggande. Det var ej några stora pensionspengar att kvittera ut på den tiden, men genom att hjälpa till i hemmen fick hon ett tillskott till hushållskassan. Augusta var en duglig och rejäl människa med glimten i ögat, men hade hon sagt sin mening, så visste man vad man hade att rätta sig efter. En episod minns jag tydligt. Taket på deras lilla ladugård var i ett bedrövligt skick, det regnade in, men det fanns varken medel eller krafter att reparera det. Augusta var bekymrad. Men när hon en dag reste till sin syster, samlades hela byn och lade ett nytt tak på huset. Jag minns när Augusta efter några dagar kom hem, hur vi kikade bak gardinerna för att se hennes reaktion. Hon stannade upp ett flertal gånger, trodde hon såg i syve, men sedan grät hon av glädje. Tala om bygemenskap! Hennes syster Ellen kom efter sin pensionering hem till Rörsås och de båda systrarna levde under många år tillsammans i hemmet. Ellen hade under sin krafts dagar arbetat som husa i en konsulfamilj i Djursholm och hade därför många intressanta saker att berätta från den fina världen. Det var nog en av de svåraste dagarna i mitt liv, när jag fick hjälpa till och flytta de gamla systrarna, som på grund av sjukdom och sviktande krafter ej längre kunde bo kvar i sitt älskade barndomshem, till en pensionärsbostad i Ullervad. Det kändes som någonting revs bort ur hjärtat, någonting av barndomens trygghet gick förlorat. Nu vilar de här, jag böjer mig och sätter några doftande syrenkvistar i gravvasen och viskar tyst: Tack, jag glömmer er aldrig.

Annie Johansson. Visst minns jag moster Annie i Nolgården, en lång och reslig kvinna, alltid med en glimt i ögonvrån, alltid snar till en replik eller ett hjärtligt skratt. Det bjöds ofta till kafferep i byn på den tiden, damerna samlades runt ett digert kakfat och kaffe för att träffas och prata om klitt och datt. När moster Annie hade haft kafferep inbjöd hon ofta oss ungdomar till fest nästa kväll. Jag minns så väl hur vi satt samlade runt stora salsbordet med moster Annie i centrum och trivdes och hade roligt och jag minns det stora kakfatet i glas, som tronade mitt på bordet fyllt med de allra grannaste stora smörbakelser. Strax nedanför 4H-lokalen i Rörsås kan man under ett täcke av mossa och

multnande löv finna en hög av läderavfall och man kan också se rester av av en spismur. Här bodde en gång Lotta och Gustav Hjälms, han byskomakare, i sin lilla låga ryggåsstuga. Det fanns bara ett rum och ett litet kök i stugan och i rummet hade också Gustav sin skomakarverkstad, dit såväl byns innevånare som folk från grannsocknarna kom för att sko sig. Men Lotta höll så rent och prydligt i den lilla stugan, bjöd gärna på kaffe och pysslade

om sina granna krukväxter, som trängdes i de små fönstren. I trädgårdstämpan, där de många stengårdsgårdarna vittnar om mycken odlarmöda, frodades grön-säker och sköna blommor. Än idag odlar jag mägärter, av vilka mor en gång fick sättarter av Hjalma-Lotta.

Jag fortsätter min vandring på kyrkogården och stannar upp vid Hallbergs familjegrav. Verner Hallberg var byns handelsman och vår närmaste granne och i hans lilla röda butik kunde byborna köpa det mesta som behövdes för livets uppehälle. Varusortimentet går ju inte att jämföra med dagens varuhus, men nog gick det att klara sig med betydligt enklare kosthållning. Lanthandeln var en given samlingsplats. Här samlades byns gubbar för att ta sig en paus i det hårda arbetet, ta sig en pilsner, diskutera världspolitiken, skördeutsikterna eller bara prata i största allmänhet eller kanske smygläsa Agust och Lotta i HelaVärlden. Man samlades också för att hämta sin post, som delades ut i en trälåda inredd med fack, där varje bybo hade sitt namnförsedda fack. Lådan var placerad över butikens silltunnor, så visst hände det att några julkort ibland ramlade ner bakom tunnorna och kom fram till adressaten vid storstädningen i butiken framemot påsk. Det som vi ungar såg med mesta trånad på, var nog ändå de stora granna karamellburkarna, som stod på disken och som innehåll så goda karameller, och i den vita strut som Hallberg så smidigt och lätt snodde ihop, fick vi en bra slatt godis för några ören.

Ja, så minns jag Rörsås gamla affär, inga stora utrymmen, men ändå rymdes det ett brett varusortiment, från jäst och gryner till snus, träskor, hästskor, spik, och muttrar, förkläden, strumpor, karbid och mycket, mycket mer. Inte fanns här så hög hygien som i dagens snabbköpsbutik, men det var en samlingsplats för oss alla i byn, ett ställe där man kunde prata bort en stund, lära känna sina grannar och dela med sig av sina sorger och glädjeämnen. Dessa människor var några av de många i vår by, som jag minns med tacksamhet och saknad, några som har varit med och lagt grunden till den fina byggen som alltjämt finns i Rörsås, vår lilla by lite bredvid stora allfarvägen. Visst grälar vi ibland och tittar snett på varandra, men när någon är i behov av hjälp finns där alltid en utsträckt hand. Sånt känns tryggt och skönt i en värld full av strider och oro.

Rörsås i nov. 1983

Stina Larsson

OM EKBY TREDJE KYRKKLOCKA

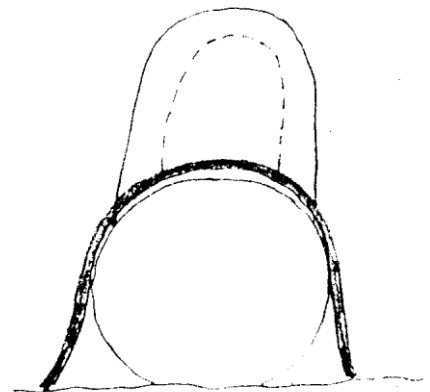
En söndagsförmiddag våren 1975 åkte jag och Erik Andersson, Westerg. Wallby, med Ivar Walldén, Österg. Wallby, och besåg en del fornlämningar i Ribbenås och Frölunda byar, bl.a. Nykvarns gårds park med forngravarna och de gamla husgrunderna i Ribbenås, där landsvägen fordom gått öster om Ribbenås by samt runstenen i Frölunda. På vägen genom Ekby säger Ivar, vid passerandet av Göstarebacken och den sydöst därom belägna sankmarken, väster om landsvägen: "Ägde jag den här vattenhålan (den var då uttorkad) så skulle jag låta genomgräva den, ty där skall Ekby tredje kyrkklocka vara gömd". Undertecknad blev mycket förvånad, men sade intet då jag endast hade kännedom om den gamla sägnen, som berättade att när det ringer i Ekby kyrka, vars klockor kallades "Kersti och Karin", dessa då klagade att "syster ligger i åna". Jag frågade inte varifrån Ivar fått uppgiften om detta gömställe. Klockan gömdes ju under det så kallade "klockkriget" på Gustav Vasas tid, så att den inte skulle hittas av dem som skulle hämta klockan.

Jag tänkte mycket på Ivars beskrivning var kyrkklockan var gömd och hur man skulle kunna hitta den. Så en natt drömmer jag att den inte ligger i "åna", för då hade den blivit uppmuddrad på 1930-talet, utan åna det är bara en kodbeteckning för den rätta platsen "Anareflon" (en rätt djup vattensamling i Ekbyskogen) och som därvid fått sitt namn av att något gömts undan i vattensamlingen eller "floen", som det kallas på Vadsbodialekt, men där var ju givetvis mycket svårt att finna den i vattnet. Jag funderade mycket på hur det skulle gå till, t.ex. med någon metallsökare, men Erik Andersson, för vilken jag omtalade att jag trodde att klockan fanns i "Ånareflon", sade att det är väl där som i andra hålor i skogen, att folk kastat metallburkar och skräp där, som i så fall skulle ge utslag på en sådan apparat. Jag hade icke omtalat för Erik Andersson på vad sätt jag fått för mig att klockan skulle finnas där. Jag funderade då på att söka klockan genom att med en spegel kunna kasta en "sol katt" och belysa botten med, men förstod att icke heller detta kunde genomföras, då träden i skogen skuggade och gjorde detta omöjligt, varför saken fick bero och någon efterforskning inte kunde utföras.

Juldagen 1975 åker jag med Ingemar Åstebro Ekby mossväg för att betrakta, som han sade, konstiga stenrösen i Ekbyskogen. När vi på väg dit passerar "Anareflon" ser jag att den nästan är helt torrlagd på grund av två års svår torka och fredagen den 9 jan. 1976 beslutar jag mig för att närmare undersöka "floen", men för att ingen skulle märka att jag färdades dit, tog jag vägen till mina skogsskiften i Vallbyskogen, för att där se om något var nedblåst

eller hade torkat under sommaren. Sedan fortsatte jag vägen över Ekby mossar och dess mossväg västerut och kommer fram till "Ånareflon" omkring kl. 13.40. Marken var då tjälad med ett c:a 8 millimeter tjockt snötäcke. Jag fick tag i en torr gren, som jag bröt av och använde till att peta i mossan på de små mossbelupna upphöjningarna i västra delen av "floen". Jag gick från norr mot söder och gjorde en "rita" med grenen och strax lossnade mossan, och jag såg då att det var en sten. Jag fortsatte från upphöjning till upphöjning och kunde konstatera att det endast var stenar. Men så får jag se en upphöjning längre inåt "floen", eller ungefär mitt emellan västra "stranden" och mitten av "floen", eller så att säga allra längst ut i "floen", som jag strax intresserades av, då jag såg att en trädrot växt rakt upp ur marken västerifrån, följde över upphöjningen och så rakt ner i marken igen på östra sidan. Jag tyckte detta var mycket märkvärdigt, då det var långt till närmaste träd, och att roten inte i stället gått under eller vid sidan om upphöjningen. Jag gick fram och försökte peta av mossan på "rotens" högsta plats, alltså överst., men den var fastfusen så det syntes bara "iskristaller". Jag gick då några meter söder om upphöjningen som roten växt över och ser då att "där ligger ju kyrkklockan", mossbelupen med öppningen mot söder och nästan fylld av mossbelupen dy eller liknande fyllning, som även räckte c:a 5 cm utanför klockans öppning. Jag ser även söderifrån "roten" som tätt följer klockan, ungefär 5 à 6 cm från nedre kanten där den ligger. Jag blev mycket förvånad över klockans form. Den var rak vid Hetkanten, i motsats till vad annars är vanligt, med en utbuktning liknande ett litet "brätte", men så kom jag att tänka på att jag sett liknande kyrkklockor på bild samt även på Statens Historiska museum i Stockholm. Nästa reflektion blev:

"Men är den så liten!" Nedre delens diameter var omkring 30 cm och höjden c:a 40-45 cm, ungefär dubbelt så stor som en vällingklocka, allt detta uppskattat efter ögonmått. Men så kom jag att tänka på att det stämmer nog bra, ty det var ju enklare att nedtaga och bortforsla en liten klocka, då detta arbete måste utföras i hemlighet av en eller högst två personer, så att ingen utomstående skulle veta var klockan fanns gömd, och för att ingen skulle kunna lägga beslag på den. Men ändå att genom någon "hemlig" angivelse kunna meddela dess gömställe för kommande generationer och därmed göra det möjligt att återföra klockan till kyrkan, då risken ej längre förelåg att den skulle bli utlämnad till staten.

Skiss av klockan från söder sett.

Den grova linjen är "roten", som växt över klockan.

Den streckade linjen är märket som framträdde i snön då jag lyfte i klockan men sedan försvann då jag släppte taget.

Beträffande "roten", som var växt över klockan, kan nämnas att nedtill vid klockans sidor var den ej mossbelupen, utan hade en gul-grå-vit färgton, var slät och c:a 23 mm tjock. Jag funderade på om det var en rot eller om den inte rent av var "förankrad" med någon metallstång eller dylikt. Jag gick därför fram och stack in handen mellan klockans överkant och den inuti befintliga "fyllningen". Den var så full att jag med svårighet kunde få in den med handske försedda handen, men då tumgreppet nådde klockans nerkant så var tumspetsen framme vid den ovanpå liggande "roten". Jag lyfte uppåt för att se om "roten" skulle ge vika, men den satt orubbligt fast. Men då inträffar något märkvärdigt! Ögonblickligen blir det i det vita snöpudret ett svart "streck" i form av ett upp och nedvänt stort U från nedkant av klockan till översta delen och tillbaka till Hedkanten igen, varvid jag förstod att klockan var sönderfrusen, varför jag omedelbart släppte taget för att ej skada den. Då försvann också den svarta strecköppningen i snön. Jag betraktade klockan en stund och var förvånad över att ingen förut sett den, då den ju syntes tydligt, men så måste jag skynda mig hem ty jag skulle vara hos Karl-Erik Sjöström och börja eftermiddagsarbetet i ladugården kl. 14.30, och nu var det inte lönt att söka bärga klockan, då den var fastfrusen i marken, utan den kunde få ligga tills tjälen gått ur marken. Då beräknade jag att tillsammans med kyrkorådet, eventuellt prosten Ernås och hembygdsföreningens ordförande återföra klockan till Ekby kyrka.

Jag tänkte inte omtala för någon mina iakttagelser om klockan, men under vintern träffade jag dåvarande kyrkoadjunkt Ake Gunnarsson, Trelleborg, (född och uppväxt i Ekby) samt hembygdsföreningens ordförande Karl-Erik Svensson, Ullervad, samt gelbgjutare Nils Jonsson, Skara. Den senare frågade jag om det gick att laga klockan, vilket han besvarade med ja. För dessa tre omtalade jag att jag hittat klockan, men jag sade inte var den var gömd, för att ingen skulle gå och taga den, då den låg så fritt. Dessa lovade att icke nämna något för någon annan, vilket icke heller jag gjorde.

Tjälen gick sent ur jorden våren 1976, men i slutet av april månad återvände jag för att se om klockan då kunde hämtas eller om det ännu var tjäle i marken under den där befintliga tjocka mossan. När jag då återvändvänder blir jag mycket besviken. Jag såg då inte något som alls liknade en klocka, platsen hade till utseende helt förändrats. Jag frågade mig själv "har jag drömt allt om klockan?", men kunde ju konstatera att jag med den torra grenen gjort märken i mossan på stenarna samt även på den som jag då tyckte var en rot. Jag studerade detta märke närmare och såg att det endast nådde ner i mossan men inte igenom den, precis som det var när jag gjorde märket, men detta var det enda som var oförändrat sedan föregående besök. Någon rot, som växt

över klockan fanns nu icke. Jag petade i mossan där klockan förut låg, där ligger nu en mossbelupen sten, rätt platt och i en annan riktning. Klockan låg som jag förut nämnde med nederdelen åt söder - alltså i syd-nordlig riktning. På samma plats ligger nu den bredare och plattare stenen i östvästlig riktning, och därmed kunde jag endast med besvikelse konstatera att klockan Fortfarande var försvunnen, men ändock glädjas åt att jag nu fått kännedom om klockans rätta gömställe, dess form och storlek, till kännedom för kommande generationer.

Jag började nu forska i almanackan vilken dag jag fick se klockan. Jag såg då att det var en fredag och att det var halvmåne, 1:a kvarteret, exakt vid den tidpunkt då jag upptäckte klockan. Jag kunde även konstatera att ingen levande varelse hade åstadkommit förändringen där klockan förut låg, då mossan på stenen och den kringliggande marken var orörd. Det är för mig en gåta hur förändringen kunnat ske utan att lämna något spår efter sig i markvegetationen. Roten på de båda sidorna om klockan var borta, men på sned över stenen i riktning sydost-nordväst fanns nu en grövre upphöjning i mossan, och då jag rev undan denna framträdde en c:a 6 cm tjock, halvmunken bit av en stör eller gren. Sålunda hade roten blivit c:a tre gånger tjockare i diameter samt inte fullt så lång som stenen var i diagonallängd. Obs! att den även ändrat riktning med 1/8-dels varv medsols. Men stenen låg en 1/4 varv jämfört med vad fallet var beträffande klockans läge.

Jag återvände sedan ett par gånger under 1976, då det var halvmåne 1:a kvarteret på fredag, men kom båda gångerna efter den tid då det enligt almanackan var tid för halvmåne. Den senaste av dessa gånger var den 29 oktober, då månen var halv kl. 23.05, men jag råkade då somna och kom ungefär 15 å 20 minuter senare och kunde då konstatera att det inte syntes något som liknade en klocka. Nästa gång det blev halvmåne på fredag var midsommarafton den 24 juni 1977 kl. 13.44, alltså 4 minuter senare på dagen än då jag den 9 januari 1976 observerade klockan. Denna gång, vid midsommar, var "Ånareflon" till hälften Fylld av vatten, så jag kunde inte se eller ens med en stör känna den plats där klockan skall finnas, varför det numera tycks vara omöjligt att kunna göra ytterligare iakttagelser eller efterforskningar av klockan.

jag frågar mig nu vad den eller de personer, som gömde klockan, ägde för övernaturliga egenskaper eller vad för "trollformler" de använde för att så effektivt gömma - eller förvandla - klockan, så att den verkar vara omöjlig att återföra till kyrkan. Jag tänker i detta sammanhang även på andra sägner om försvunna kyrkklockor, exempelvis Odensåkers, Flistads och Ransbergs m. fl., och att förhållandet med dessa är detsamma: Ingen har lyckats återfinna dem, trots att vi lever i en upplysningens och teknikens tidevarv, som är så

välutvecklat och där så mycket forskning pågår i olika sammangång. Jag Frågar mig också varför klockan visade sig just för mig, eller om den framträder vid vissa tillfällen, och i så fall hur ofta, och om det sker vid vissa i förväg bestämda tidpunkter och om en sådan tidpunkt inträffade just då

"vattenflor" var torrlagd. Något som mig veterligt aldrig tidigare inträffat, då den i min barndom användes till att bada i av ungdomen, som då varnades För drunkningsrisk eftersom vattnet där var mycket djupt på den tiden. Men nu hösten 1977 är vattnet igen så högt att det går fram till Ekby mossväg, vilket icke varit fallet de senaste åren.

Slutligen ställer jag mig frågan: Är det någon besvärjelseform, ramsa eller lösenord, som skall uttalas för att lyckas återföra klockan. Eller kanske det är ett villkor att det skall vara två personer för det arbetet, eller att det skall utföras under absolut tystnad och vid en tidpunkt då månen befinner sig i ett visst läge, vid en bestämd veckodag, och om ytterligare oberäknade svårigheter då kan uppkomma. Vid betraktande av andra sägner förefaller det senare inte otänkbart. Ja, frågorna äro många, men kommer de någonsin att bli besvarade?

Ekby den 1 mars 1978 Nils Pauli

GARDEN SOM FÖRSVANN UR BYN

Den alltmer ökande uppodlingen i synnerhet i form av ängsmarker och det ökande antalet delägare per hemman medförde att antalet lador och fähus inom byn ökade kraftigt. Detta i sin tur medförde att sämjan delägarna emellan sattes på hårda prov och ofta resulterade i åbodelningar och hustomtsdelningar. I de flesta fall förlöpte väl dessa delningar utan större osämja, men en och annan gång skar det sig ägare emellan. - Lillegårdens öde är ett exempel härpå.

Utdrag ur protokoll:

"Ar 1827 den 24de Martii månad infant sig undertecknad Comissionslantmätare uti Enlagården Karleby, belägen uti Skaraborgs län, Wadsbo härad och Leksbergs socken, för att, till följe af Konungens Höga Befallningshafvandes förordnande av den 3dje October 1826, förrätta delning å Hustomter m.m. emellan ägarna av 1/4del uti berörde gård, hvarwid sig instaldte, utom nämndemännen Nils Svenson från Porsagården, Bjbrsäter och Johannes Hagnusson från Wästergården, Hinsberg, af jordägarna voro Nils Jonsson ägare av 1/8-dels Mantal, och Sven Jonsson samt Lars Andersson i Ramsekjerr, hvilka tillhopa äga 1/8-dels Mantal. Sedan förenemde församlade voro, uplästes det till denna förrättning utfärdade förordnande, Hvarefter Charta med beskrivning öfver Lillegårdens ägor företeddes, då fråga först förekom om Hustomternas fördelande, hvarvid Plan dertill av undertecknad på marken för jordägarna utvistes, då de blevo i ett skifte lagde till hvarje åboe, hvarefter och då en del Hus nödvändigt måste flyttas men en del kunde få kvarstå, gjorde Sven Jonsson och Lars Andersson följande proposition: att Nils Jonsson skulle ärhålla Nya Stugan och östra andan av Ladugårds Byggnaden och således Norra Hustomtlotten eller näst Landsvägen, hvaremot de öfrige skulle undfå gamla Fähuset och halfva Logen, Wagnslidret och Stallen tillika med gamla Manbyggnaden.

Nils Jonsson bestrider helt och hållet detta förslag och påstår att den som undfår gamla Fähuset skall bygga Stall vid gallen deraf, hvarefter han äska Lottkastning såväl därå som å de öfriga husen och att Linien urides med knä mellan Ladugården och Wagns Lidret.

Sven Jonsson och Lars Andersson bestrider deremot detta och påstår få sina Tomter efter den Skillnad som på marken utvisad blivit, tillika med de Hus som av dem föreslagna blivit utan någon Lottkastning, dessutom ville Sven lemna till Nils flyttningshjälp efter Nemdemäns värdering. Som nu Nils Jonsson ihärdigt fortfor med sitt påstående, så erbjöd Sven

och Lars honom få köpa dess ägande Lott för en billig köpeskilling, men hvilket Nils icke heller kunde ingå uti.

Som jordägarna således icke på minsta sätt kunde härom förena sig så måste med delningen å Hustomten uppskjutas och varda jordägarna häriyenom tillsagde, att jemligt 8de § av 1783 Års Kongl. Lantmäteriförordning, sig, å första Rättegångsdagen å innstundande Sommar Ting med Wadsbo Härad å Tingstället Hasslerör infinna, för att vid den Hägtärade Domstolen det tvistiga afgöra. Kommandes emellertid de öfriga ägarna att jordägarna emellan fördelas, hvilket till jordägarnas efterrättelse länder.

Ut supra

På Embetets Vägnar

O. Pelikan"

Häradsrättens utslag blev enligt Pelikans förslag och någon lösning på hur ekonomibyggnaderna skulle disponeras kom ej förrän vid laga skiftet 1855. Då ålades ägarna av respektive 1/4 mantal vardera, änkan Stina Nilsson och Aboen Anders Andersson att utflytta. Båda fick riva ner sina hus och återuppsätta dem och Lillegårdens husplats försvann.

Trätan mellan ägarna hade troligen sin upprinnelse i den delning av hustomter, kålgårdar och hagar som ägde ruin i oktober 1797 och som hade sin grund i den eldsvåda som 2 september härjade stora delar av bebyggelsen. Förrättningen nu i oktober avsåg att dela tomtplatser så "att tillärd byggnad kunna verkställas utan att den ena grannen förfördelar den andre". Vid delningen av tomtplatserna fick Lillegården ny byggningsplats på mark, som förut tillhört And. Matsgården. Lillegårdens gamla tomt "Smebacken" blev nu samfällt till byn.

Uppsättandet av nya hus var dels förenat med betydande kostnader och med två eller flera åboer på samma gård uppstod helt naturligt skilda åsikter om vilka byggnader som var och en ansåg sig behöva samt tvister om byggnadernas läge. - Den omfattande omflyttning som Lillegården ställdes inför, innebar att praktiskt taget alla hus måste nyuppföras.

Fram till laga skiftet uppfördes flera hus varom inventariet från skiftet ger besked. På Lillegårdens tomtplats fanns då följande hus fördelade på respektive ägare:

Anders Andersson ägare 1/4 mtl Lillegården, flyttar:

En mindre ladugård	20 lass
Stugubyggnad	87 "
Ladugård	170 "

Fähus	14 lass
Svinhus	14
Bodbyggnad	40 "
Manbyggnad m källare	226 "
Stall o skjul	50 "

Änkan Stina Nilsson ägare till 1/4 mtl Lillegården flyttar:

Ladugård	175 lass
Wagn- och spannmålsbod m skjul	45 "
Stall och wagnbod m Svinhus	50 "
Bryggghus	24 "
Manbyggnad	160 "
Stensatt källare	40 "

- Uppgiften om lass/byggnad ger en uppfattning om storleken på husen.

Husens beskaffenhet får man också en viss uppfattning om eftersom inventariet också upptar en värdering (Aln = 0,59 m):

Anders Anderssons hus beskriver sålunda:

Ladugård under halmtak 47 3/4 alnar lång, 11 alnar bred, inrymmer Fähus, mellhus, Loge och tvenne Lador med tillbyggt skjul,

Stall och skjul under halmtak 16 1/4 alnar lång, 11 3/4 alnar bred, med tillskiftat skjul.

Fähus under halmtak

Svinhus under dito

En logbyggnad under tegeltak

Manbyggnad under tegeltak, brädfodral 24 3/4 alnar lång, 11 alnar bred, inrymmer Stuga, tvenne kamrar och Kök försedda med eldstäder. Rummen rappade och eldstäderna hafva tvenne rökgångar. Dels hvälfd dels stensatt källare under byggnaden.

En stugubyggnad under torftak inrymmer ett rum med eldstad och en kammare utan eldstad.

En mindre Ladugård under halmtak, inrymmer Fähus, Loge och en lada.

Stina Nilsson's hus:

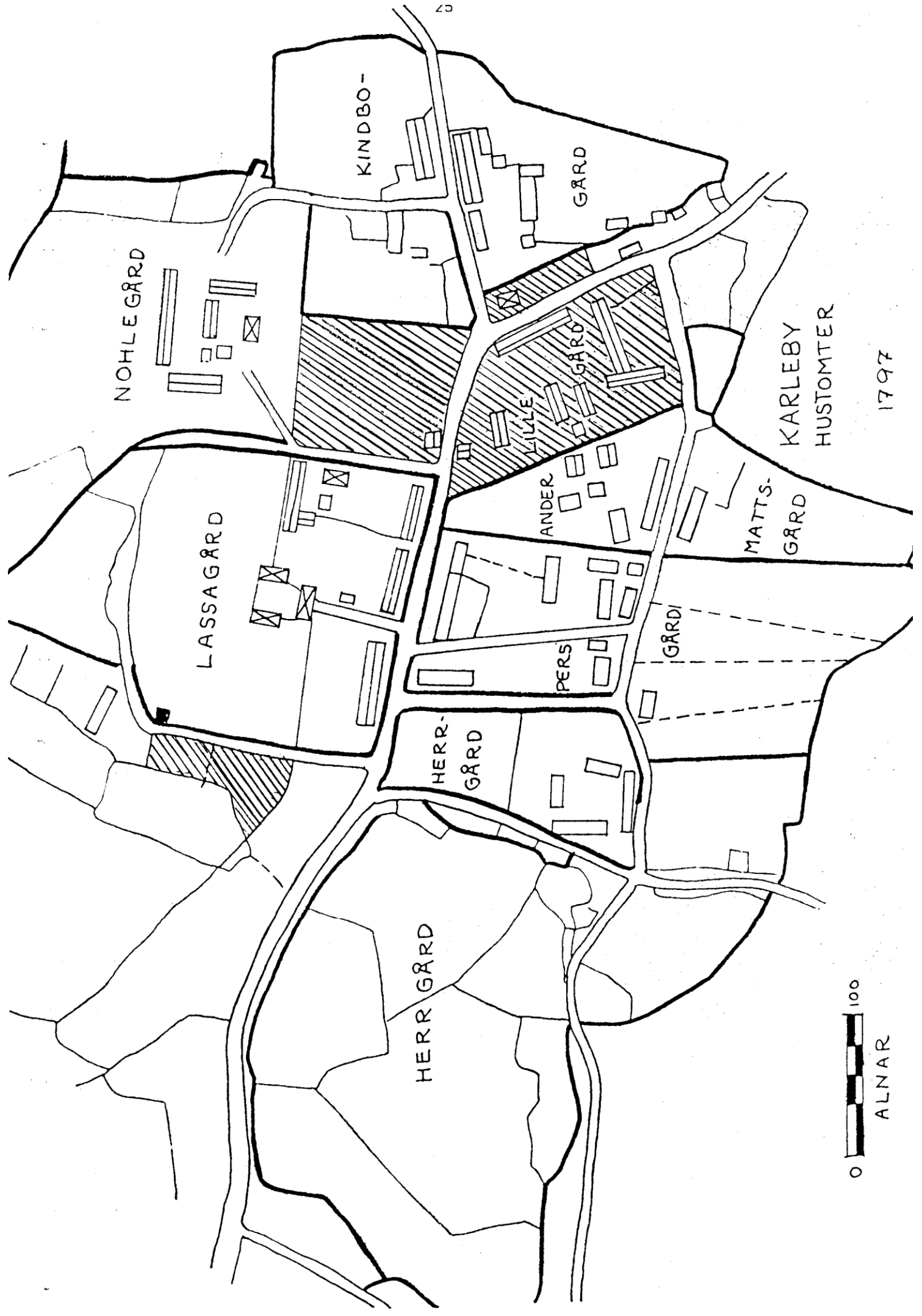
Ladugård under något medfarit halmtak 60 1/4 alnar lång, 11 1/4 alnar bred, inrymmer tvenne Fähus, tvenne mellhus, Loge och tvenne lador.

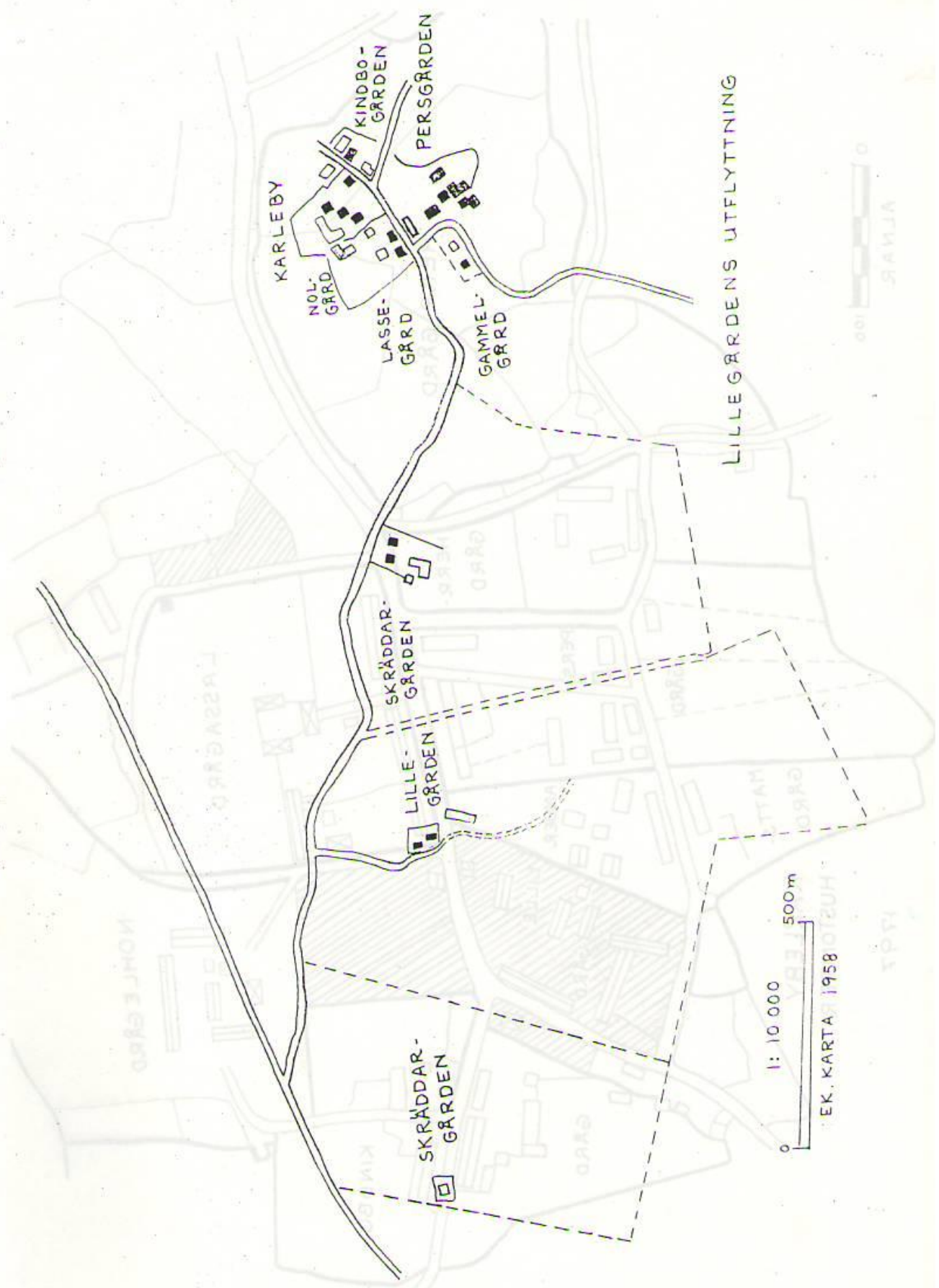
Vagn och spannmålsbod jemte Skjul under halmtak

Stall och vagnbod med tillskiftat Svinhus å norra och vedbodas å östra sidan

Bryggghus under torftak

Manbyggnad under torftak, 20 3/4 alnar lång, 9 3/4 alnar bred inrymmer

LILLEGÅRDENS UTFLYTTNING

0 1: 10 000 500m

EK. KARTA 1958

0 100 200 300 400 500
RAVLA

tvenne større och ett mindre rum rappade samt med eldstäder försedde, i det större rummet finns bakugn

Källare stensatt under bråd- och halmtak.

Anders Anderssons hus värderades till 334:32 riksdaler banco och Stina Nilsson's hus till 278:32 riksdaler banco. Flyttnings- och transportkostnader för husen uppgick för:

Anders Andersson till 164:15 riksdaler banco

Stina Nilsson till 123:24 riksdaler banco.

Transport och uppsättning av hus samt frukt- och prydnadsträd belöpte sig tillsammans för Anders Andersson på 513:47 riksdaler banco och för Stina Nilsson på 417:08 riksdaler banco. Dessutom erhöll Anders Andersson ett odlingsbidrag på 546:33 riksdaler banco som ersättning för att han genom utflyttningen erhållit åker av låg bonitet som bedömdes till en minskning i fullgod åker på 4 tnl 12 kpl.

Laga skiftet innebar ett stort ingrepp i den gamla byn. Av byns 13 delägare utflyttades 6 stycken, nämligen:

Från Kindbogården	2 st
Skräddaregården	3 "
Lillegården	1 "

And. Mattsgården och 1/4 Lillegården har samma ägare, varför det här endast rör sig om justering och omflyttning av byggnader. För Kindbogården, Skräddaregården samt 1/4 Lillegården rör det sig däremot om verkliga utflyttningar, men Lillegården är den enda gård, som helt försvinner ur byn. De andras stamhemman finns kvar.

Britta Pallin

HOVPREDIKANTEN ANDERS HOLMGREN FRAN NYKVARN I ULLERVAD.

På gården Tomten i Kjeckestads by, Ullervads socken, bodde år 1784 lanthus-hållaren Magnus Andersson, som 1775 ingått äktenskap med Ingrid Carlsdotter Från Östergården i Ullervad. I äktenskapet föddes mellan åren 1775 och 1794 tio barn. Av de fem första levde endast den 2-åriga Carl, då ännu en son kom till världen den 24 maj 1784, vilken döptes till Anders och framdeles blev ägare till gården Asen i Östergötland, Kungl. Hovpredikant och stamfader för östgötagrenen av släkten Holmgren. Anders fick ytterligare fyra syskon, bröderna Petter, Magnus och Johannes samt systemern Sara. Carl, som var mjölnardräng hemma i Nykvarn, avled 1803 i lungsjuka, Petter blev bonde och kvarnägare i Nykvarn, Magnus blev präst och Johannes bonde i Arvidsgården. Sara gifte sig med Öryngel Nilsson, gästgivare i Kjeckestad. Från Tomten, som liksom Arvidsgården var Kjeckestadsgårdar i Magnus Anderssons ägo, flyttade Magnus 1788 med hustru och barn till fädernegården Nykvarn, vilken ägts av hans föräldrar Anders Mattson och Karin Mansdotter.

Barnen uppfostrades i ett gott och efter den tiden att döma burget hem, där all hänsyn togs till deras bästa. 1794, vid 10 års ålder, inskrevs Anders i Mariestads skola och den 15 september 1796 i klass 1 av Skara trivialskola, då under namnet Holmgren. I kyrkoböckerna benämnes Anders och hans bröder Magnusson Holmgren, systemern Sara däremot endast Magnusdotter. Namnet Holmgren lär ha tagits efter en gren av den stora ek, som ännu grönskar på Trilleholms gård, där Anders far, farfar och farfarsfar varit mjölnare sedan slutet på 1600-talet.

Sedan Anders genomgått Skara trivialskola reste han 1805 till Uppsala, 21 år gammal, och inskrevs där såsom "studiosus av West Götha Landskap". Samma år erhöll han tjänst hos greve Gustaf Lewenhaupt och hans hustru Gustava von Essen, som ledare och lärare för deras 9-åriga son Axel. Familjen bodde då på Råö norr om Hjo. Här åtnjöt Anders den största välvilja, vänskap och förtroende. I november 1808 var Axel Lewenhaupt och Anders Holmgren "bequämligt arrangerade vid Lärosätet" i Uppsala, där deras studier bedrevs med framgång.

Den 9 oktober 1809 prästvigdes Anders i Göteborg av biskop Johan Wingård.

Biskopen i Skara, Thure Weidman, vistades nämligen vid riksdagen.

Efter Axel Lewenhaupts installering vid Krigsakademien på Carlberg, anställdes Anders av amiralen och amiralskan Virgin på Medevi som predikant och lärare för deras två söner, Kristian Adolf och Arvid, vid denna tidpunkt 12 och 11 år gamla. Anställningen tillträdde i slutet av 1809. Den 19 november

samma år mottog Anders Holmgren fullmakt som "e.o. Esquadronspredikant vid West Götha Dragonregemente", utfärdad av dess chef generaladjutanten friherre Måns Palmstierna. I samband härmed skriver greve Lewenhaupt till Anders. "Det lyster mey få veta tevad titel man nu skall gifva Ehr, antingen Brunnsprest, Brunnspredikant eller Esquadronspredikant, med tiden blir det säkert Hotpredikant". Följande år den 14 mars biföll domkapitlet i Skara amiral Virgins kallelse av "numera Prästmannen" från Skara stift Anders Holmgren till hus- ochbrunnspredikant vid Medevi. Hos familjen Virgin stannade han nära tre år och även här var han omtyckt som en god lärare och predikant. Brunnspredikant-sysslan innehade han under tio år och tjänstgjorde samtidigt vid Kronans lasarett i Medevi. Under nio år var han därjämte syssloman vid Konung Carl XIV Johans Hospital i Medevi.

Sedan Anders lämnat familjen Virgin och därmed huspredikantsysslan, vistades han en tid i hemmet i Nykvarn. Bl.a. finns antecknat i Ullervads födelsebok att brunnspredikanten Anders Holmgren var en av faddrarna vid sin kusin August Herman Carlanders dop i Östergården, Ullervad den 19 februari 1813.

På våren detta år erhöll Anders anställning i Skåne hos greve Fredrik Ulf Bonde och grevinnan Ulrica Lewenhaupt. Den nye lärjungen var deras sjuårige son Gustaf. Bondes bodde på Tullsten vid Övedskloster eller möjligen på sistnämnda ställe. Vistelsen hos familjen Bonde blev kort. I oktober 1814 förordnades nämligen Anders Holmgren av domkapitlet i Linköping till pastorsadjunkt åt kontraktsprosten och kyrkoherden i Västra Ny församling, magister And. Nordwall. Ett nytt skede inträder därmed i den 30-åriga brunnspredikantens liv. Det förefaller som om prostens yngsta dotter Gustava Nordwall varit en bidragande orsak till hans beslut att bli bofast i Västra Ny och Östergötland. Här hade han året innan arrenderat gårdarna Asen och Kalvsjö. Beträffande Asen var särskilt manbyggnaden i dåligt skick, och i arrendekontraktet stadgades att denna skulle flyttas och på därtill utsedd tomt uppföras i laggiltigt stånd. Anders byggde med hjälp av drängen Danjill själv sitt hus på Asen. Den 28 januari 1815 gifte sig Anders Holmgren och prostens Nordwalls dotter Gustava, en sällsynt god, arbetsam, och begåvad kvinna. Under mer än 45 år var hon hans milda trogna maka och den ömmaste moder för sina barn. Bröllopet firades i brudparets hem Kalvsjö.

Greve Lewenhaupts förmodan att "med tiden blir det säkert Hotpredikant" besannades den 18 februari 1815, då Anders Holmgren erhöll hovpredikants fullmakt. Utnämningen berodde på goda kunskaper, vitsordad skicklighet och ådagalagda berömliga förhållanden, d.v.s. Anders höll sina sockenbor i hårda tömmar, alldeles som han själv kunde plöja som den styvaste bonde. Våren 1817, sedan manbyggnaden blivit färdig, flyttade Anders med hustru och den i Kalvsjö hösten

1815 födda dottern Augusta till Åsen, där andra barnet Emelie föddes på sommaren. Här föddes sedan inom 14 år nio barn. Sönerna Ivar, Alfred, Hjalmar, Albert, August och Fritiof. Döttrarna Amanda, Nanny och Matilda, vilka samtliga avled i späda ålder. Yngsta barnet Gustava föddes i Vinnerstads prästgård. Anders älskade sin stora familj och berättade ofta för sina barn från sin barndom i Nykvarn. Bl.a. att en dag kom hans far Magnus hem med konstiga knölar, som kommit från Mexico. De sattes ned i kålgårdens jord, växte upp med långa stänglar med mörkgröna blad och gredelina blommor. På hösten plockades de upp, en del koktes och barnen fick var sitt jordäpple, d.v.s. potatis, att äta.

Förordnandet som pastorsadjunkt i Västra Ny församling förnyades vid olika tillfällen och i oktober 1835 utnämndes och förordnades av Konung Carl XIV "WAR Trotjenare, Hof Predikanten och Brunnspredikanten wid Medevi, OSS Älskelig ANDERS HOLMGREN, i anseende till dess skicklighet, samt städse betygade välförhållande" att vara "WAR Extra Ordinarie Hof Predikant, med rättighet att predika i tour och ordning med WARE öfrige Hof Predikanter". Tro och huldhetsed avlades den 6 februari 1836, då han hälsades välkommen av Hovconsistoriet.

Säkert visste han inte då, att hans mycket avhållna moder fyra dagar förut avlidit i Arvidsgården, Kjeckestad. Ingrid Carlsdotter var vid sin död 79 år gammal. Sedan maken Magnus Andersson avlidit 1806, flyttade hon från Nykvarn till Arvidsgården. I brev från hovpredikanten till hans broder Petter, skriver han nästan uteslutande om sin "Fru Moder", för vilken han måtte hyst den högsta kärlek, vördnad och tillgivenhet.

Sön- och helgdagarna för den prästerliga tjänsten vid hovet var bestämda i Predikoturlistan och fördelade med predikan eller altartjänst minst en gång i månaden under hela året. Avståndet Åsen-Stockholm var c:a 25 mil och torde med den tidens kommunikationer ha tagit 3 å 4 dagar i anspråk, vilket gjorde att hovpredikanten måste vistas borta från hemmet och tjänsten i Västra Ny avsevärd del av året. Men vistelsen i Stockholm och tjänstgöringen vid hovet beredde honom stort nöje, helt naturligt för en man med hans vakna sinne och känsla för Majestätets helgd. Efter 1837 återfinns han ej i Hovconsistoriet handlingar. Erfarenheten från detta år visade att det ej var möjligt att Förena hovtjänsten med hans nya befattning.

Anders Holmgren hade vid 53 års ålder, den 21 april 1837, utnämnts till kyrkoherde i Vinnerstads och Motala församlingar. Familjen flyttade då till Vinnerstads prästgård, men Åsen som han köpt 1837, förblev dock i hans och hustruns ägo. Nuvarande ägare är Lennart Holmgren och Elin Buer, båda barnbarnsbarn till hovpredikanten.

Kronprinsessan Josephine, gemål till sedermera Oscar I, kom ofta med sina barn till Åsen, då de om somrarna vistades vid Medevi hälsobrunn. Kronprinsessan uppskattade Anders Holmgren främst därför att hans predikningar var så korta, ämbetsbröderna älskade att lägga ut texten länge. Inte så att Anders försummade att ge sina församlingsbor uppbyggelse, men han ägde den sällsynta förmågan att i koncentrerad form ge sina predikningar både ram och innehåll. "När prästen i Motala kyrka äntligen säger amen, far hovpredikanten förbi på väg till Åsen", sade församlingstiorna helt berömmande. För de gamla i Vinnerstad förblev Anders alltid Prästen med stort P. En mycket gammal Vinnerstadsbo sa en gång: "Han va inte långgrandier, hovpredikanten. En hörde allt på va han sa. Lure till hann en inte, och förresten vem skulle våget det?"

I oktober 1860 avled hans hustru Gustava, och äldsta dottern Augusta blev då sin faders trogna hushållerska och värdinna för alla dem som besökte prästgården.

Vid gudstjänsten i Motala kyrka på söndagen, dagen efter invigningen den 15 december 1873 av järnvägen Hallsberg-Motala-Mjölby, närvarade konung Oscar II. Altartjänsten förrättades av församlingens kyrkoherde, hovpredikanten Anders Holmgren, som då ingått i sitt nittionde år, levat under sju svenska kungar och vid denna gudstjänst ägnade sin femte konung sin tjänst såsom trotjänare. Han deltog även i den kungamiddag, som avslutade festligheterna kring invigningen av järnvägen. Den myckna maten och de goda vinerna åstadkom revolution i hans mage. Han var ju van vid mycket enkel kost i sitt hem och vid brunnsvattnet i Medevi. Hans hälsa var nu vacklande, och några månader senare, den 14 juli 1874, avled hovpredikanten på sitt kära Åsen i en ålder av nittio år. Hans vilorum är på Vinnerstads kyrkogård.

Arvidsgården den 31 oktober 1983 Ingegerd Holmgren

Källor:

Andreas Holmgren: Hofpredikanten A.
Holmgren Holmgrenska släktföreningens
medlemsblad nr 1, 4, 6, 10 och 19

EN RESA I TID OCH RUM

C.O. Fast, Holger Bengtsson, Mac Key, Verner Lindblom och Dag Stålsjö har alla en sak gemensam - de är mycket modiga män. Modiga nog att våga utmana etablerade tänkesätt och ifrågasätta historiska sanningar. Modiga nog att våga utsätta sig för den officiella historiesynens företrädares spott och spe. De har också - mest på grund av Dag Stålsjö's TV-serie "Svea rikets vagga" - väckt intresset för Sveriges medeltidshistoria som aldrig tillförne. Skall vi tro på det vi lärde oss i skolan att Uppsala i Uppland är detsamma som Adam av Bremen kallade Ubsola? Eller skall någon annan teori om ursprungsorten vinna större tilltro? Sannolikheten för att Sveriges historia skall skrivas om och att någon annan ort skall få äran av att vara vagga för konungariket Sverige, är nog inte alltför stor. Därtill krävs antingen arkeologiska fynd som ovedersägligen visar på en annan plats, eller att några hitintills okända dokument bringas i dagen. Samt, givetvis, att de tongivande historikerna vid våra högre lärosäten är beredda att ändra uppfattning. Nog förefaller det undertecknad som om Mac Key borde ha anledning att eftersinnande ta' sig om nacken. givetvis, att de tongivande historikerna vid våra högre lärosäten är beredda att ändra uppfattning. Nog förefaller det undertecknad som om Mac Key borde ha anledning att eftersinnandeta' sig om nacken.

Att ovannämnda herrar stimulerat historieintresset är dock ställt utom varje tvivel. När vår förenings styrelse inbjöd till en studiecirkel i ämnet "Svea Rikes vagga" blev den snabbt fulltecknad. Som grundmateriel i kursen användes Mac Keys bok "Myten om Ubsola", med en studieplan författad av Björn Lippold. Därutöver användes en mängd historisk facklitteratur. Cirkeln kom att bli en verklig diskussionsklubb, vilket även var målsättningen då den startade. För oss amatörer utan någon djupare kunskap i ämnet blev det en stimulerande studiesäsong. Var och en fick använda de källor han eller hon ville för att styrka sina åsikter och påståenden. Det är ju tyvärr så att när man diskuterar Sveriges historia före 1200-talet e.kr. föreligger mer tro än vetande.

Studieplanen var upplagd för 10 sammankomster men på grund av den livliga diskussionen kring många frågor, blev antalet 12. De frågor som vi inte tillfredsställande kunde lösa - de var många - hänsköts till expertbesöken i slutet av kursen. Som fackmän hade vi då historieläraren Verner Lindblom som representant för "västgötaskolan" och länsantikvarie Jan Lindgren som talesman för den etablerade historieuppfattningen. Inte heller de löste alla våra frågor, men för oss var det givetvis intressant att höra hur människor med fackutbildning resonerar och försöker bevisa sina påståenden. Kanske berörde Jan Lindgren något mycket väsentligt, när han sammanfattningsvis hävdade att den här diskussionen borde läggas ner,

därför att det aldrig går att bevisa något, inte heller att Ubsola är detsamma som Gamla Uppsala. En förutsättning för det är dock att läroboksförfattare också inser detta och inte till varje pris skall för-lagga Svearikets ursprung till Uppland. De bör i stället klargöra att det är en av flera hypoteser. (Som bekant är det flera landskap än Västergötland som gör samma anspråk.)

Som avslutning på cirkelstudierna företog sedan gruppen en bussresa till de historiskt så intressanta platserna på Polbygden, där Mae Key följer människornas förmodade flyttningsvägar till det av honom utpekade Ubsola. Som reseledare medverkade studieplanens författare Björn Lippold.

Första anhalten på resan var Kungslera där bygdens historia och framför allt striderna med danskarna skildrades. Kyrkan med sina tre torn eller takryttare ägnades ett ingående studium. Tornen har enligt traditionen tillkommit under 1500-talet för att erinra om att Sveriges, Norges och Danmarks regenter sammanträffade här påskdagen 1258. Den gamla helgedomen innehåller många sevärdheter, alltifrån den järnsmidda dörren Från kyrkan in till sakristian - tillverkad under medeltiden - till Johan Risbergs målningar i valven daterade 1749. Den har dessutom på norra sidan utvändiga målningar som förvånande väl emotstått tidens tand.

Efter en kafferast i Asle-Tå kom vi snart att färdas på den väg som brukar kallas "Sveriges troligen äldsta landsväg". I byn Karleby Långa stannade vi sedan en stund för att bese och beundra en av de 13 gång-grifter som finns här. De uppfördes för c:a 4500 år se'n. Han hänförs och förundras över hur våra förfäder kunde hantera stenblock på 10 - 20 ton och kanske mer utan några tekniska hjälpmedel. Vilka redskap de se'n använde får man ta fantasin till hjälp för att försöka förstå. Att lyfta dem på plats med endast handkraft är ju ändå omöjligt?

Var Fortsatta färd den här blåsiga junisöndagen följde den led som Mae Key anser att folkförflyttningarna tog. Nästa uppehåll blev på Ekorna-vallen, detta märkliga fornåldersgravfält med gravmonument både från sten-, brons- och järnåldern. Om dessa stenar kunde tala! Här fick vi en inblick i de olika tidsåldrarnas gravskick. Där i dag fåren så fridfullt betar och håller landskapet öppet, har alltså människor under flera årtusenden begravt sina döda efter den sed som varje epok haft. Det är från de här trakterna som Mae Key anser att människorna flyttade, då de så kallade fimbulvintrarna drabbade våra trakter. Flyttningen blev dock inte lång, blott ett par tre mil. En bit norr om Hornborgasjön,

väster om) Billingen i de s.k. klyftamoskogarna slog de sig ned. Här var jungfrulig mark, här växte skogen tät, och här kunde man klara av de stränga vintrarna. Man bildade klanvis småkungariken som så småningom växte samman till ett Svea rike med avgudahov på Ubsolakullen i Vätt-lösa. - Vi sentida ättlingar till dessa forntidsmänniskor äntrar ånyo bussen för utt via Sätuna åka till Ubsolakullen.

Sätuna är platsen för Olov Skötkonungs Sigtuna enligt Mac Key. (Det är det han satt sitt huvud i pant på.) Arkeologiska utgrävningar i Sätuna skall påbörjas, men vid tiden för vår resa var de ännu inte startade.

I Varuhem steg vår ciceron Björn av, och han fick en mycket välförtjänt applåd för sitt jobb. Alla var överens om att han varit en ypperlig reseledare. Genom det fagra Valle härad far vi sedan till vårt slutmål för dagen, Ubsola. Att spåren efter mänsklig aktivitet här är många kan var och en se. Om det sedan är platsen för Svea rikets ursprung var åsikterna - precis som vid kursstarten - delade. Var och en fick dra de slutsatser som han eller hon ville. Diskussionerna kommer säkert att fortsätta.

Nu vid slutet av vår resa hade vi dock tillfredsställelsen veta att vi varit med om en stimulerande resa - i tid under 4-5000 år - och i rum - genom ett sommarfagert Västergötland.

E. L.

VI FOROM TILL DALOM OM SOMMAR'N eller EN RESA I GUSTAV VASAS FOTSPAR.

I början av december 1982 utgick en kallelse till samling i Persgarden. Karl-Eric Svensson hade uppådat sju-åtta hembygdsmedlemmar för att i studiecirkelform läsa om landskapet Dalarna och Gustav Vasas äventyr där. Borden täcktes snabbt av stora och små kartor, turistbroschyrer och många andra småskrifter. Vi. Kom snart att bli bekanta med Dalarnas stora kulturpersonligheter såsom Zorn, Carl Larsson, Karl-Erik Forslund, Dan Andersson och många flera. En sammankomst ägnades åt det originella kurbitsmåleriet, eller som de kallades av upphovsmännen själva - rosmålningar. Av stort intresse var också studiet av bergsmansbruket och brytningarna i Falu koppargruva. Dessa bidrog i väsentlig grad till att lägga en grund för det svenska stormaktsväldet på 1600-talet. Till den gemytliga gemenskapen bidrog också den obligatoriska kaffestunden. Under Persgårdens låga tak och omgivna av hopsamlade bruksting blir kaffetåren till en stor njutning.

När vi ocean väl beslutat att företa en resa skulle en mängd praktiska bestyr ordnas med guider, besök på hembygdsgårdar, muséer o.dyl.

Fredagen den 8 juli fick väckarklockan ställas in på tidig revelj. Detta var mitt i den kraftiga värmeböljan, men i den arla morgonstunden var det ljuvligt att stå och vänta på Ake Larssons buss. Resan upp till Dalarna ägnades åt en allmän orientering av landskapet.

Någon - förmodligen föreningens ordförande och tillika reseledare - hade skvallrat för Dalarnas lokalradio om vår ankomst, och vid landskapsgränsen (ganska exakt) blev Ullervad-Leksbergs Hembygdsförening varmt välkomnade till Dalom. Det kändes mycket trivsamt.

Så värst många synliga minnesmärken som påminner om "kung Gösta" finns visserligen inte kvar idag, men ett av dem var målet för det första uppehållet - Ornässtugan. Redan 1750 blev huset museum - ett av de första i landet. Det väldiga timmerhuset restes förmodligen redan på 1400-talet. Den främsta turistiska sevärdheten torde väl vara avträdet där den efterspanade Gustav skall ha firats ned. I den välansade trädgården växer de av Carl von Linné upptäckta ornäsbjörkarna.

En tjänsteman från Dalarnas museum i Falun fungerade som guide när vi färdades i de gamla bergslagsbygderna runt sjön Runn. Bland vasaminnen besåg vi Rankhyttan, vid södra änden av Vikasjön, som är mest känd för Kungsladan. Där skall Gustav, enligt historien, ha gömt sig på flykt undan

danskarna. På färden in till Falun stannade vi till vid Vika kyrka. Denna anses som en av Dalarnas märkligaste med rika valv- och väggmålningar från 1500-talet.

En nedstigning i Falu koppargruva är ett "måste" för varje turist! Koppar har brutits i gruvan under närmare 1000 år. De tekniska anordningarna var under tidigare århundraden otroligt primitiva och oräkneliga är de som förlorat sina liv under arbete i orter och schakt.

Nattvilan intogs i Rättvik, en ort som väl inte har så mycket av det man räknar till typiskt dalskt. Lördagens höjdpunkt - i dubbel bemärkelse - var ett besök på Ärteråsens fäbod. Fäboden fyller inte längre sin gamla funktion som komplement till en huvudgård nere i byn. Driften sköts idag i stället av länsmuséet, som även ger 2-veckokurser för ungdomar som vill lära om fäbodsliv. För ett facilt pris serverades hemlagade produkter som kärnmjölks-limpa och messmör. En "tvättäkta" göteborgare framförde i mycket sentimentala sånger sin kärlek till bygden.

I Våmhus, norr om Mora, ligger en av Dalarnas många gammelgårdar (-hembygds-gårdar) med ett stort antal gråa timmerbyggnader. En ung kulla demonstrerade den ålderdomliga konsten med hårknyppling medan en äldre man med stor hand-skicklighet sammanfogade spånkorgar.

Nästa besök gjordes vid hembygdsgården på Sollerön. Hantverket har här länge varit starkt utvecklat. Ett exempel på detta fick vi se under besöket då man korade vinnarna i en tävling om stickade mössor med gamla traditionella mönster. I den tryckande värmen trivdes nog de flesta bäst på husens skuggsidor, drickande stora mängder kokkaffe.

Natthärbärget var förlagt till den moderna industristaden Borlänge. Sista resdagen, söndagen, gick färden först österut. Första anhalt var den anrika bruksorten Stjärnsund med åtskilliga minnen efter vårt svenska universalsnille, Christopher Polhem. Ett museum bär hans namn. Fortfarande tillverkas helt hantverksmässigt s.k. stjärnsundsurs - endast ett 25-tal per år. Priset är idag runt 11.000 kr. och väntetiden 4 år. Mycket av den ursprungliga bruksmiljön var fortfarande välbevarad.

För att anknyta till Gustav Vasa avslutades resan i Uppsala. I den magnifika rikshelgedomen har han fått sitt sista vilorum. Kyrkan är prydd med minnesmärken och monument över många framstående fältherrar, vetenskapsmän och andliga ledare.

För oss västgötar var det väl även naturligt att göra ett kort besök vid Upplands Uppsala, d.v.s. Gamla Uppsala. Och visst är de imponerande - de tre kungahögarna. Förmodligen fick det tillskrivas värmen att den närbelägna Odinsborgs glassbar intresserade mer än gravhögarna.

Den sista sevärdheten vi besökte var Linnés lantegendom Hammarby, någon mil utanför staden. Den lilla herrgårdsbyggnaden uppfördes 1762 och är omgiven av en mycket intressant trädgård. Där växer ett mycket stort antal växter. Flera lär härstamma från Linnés tid.

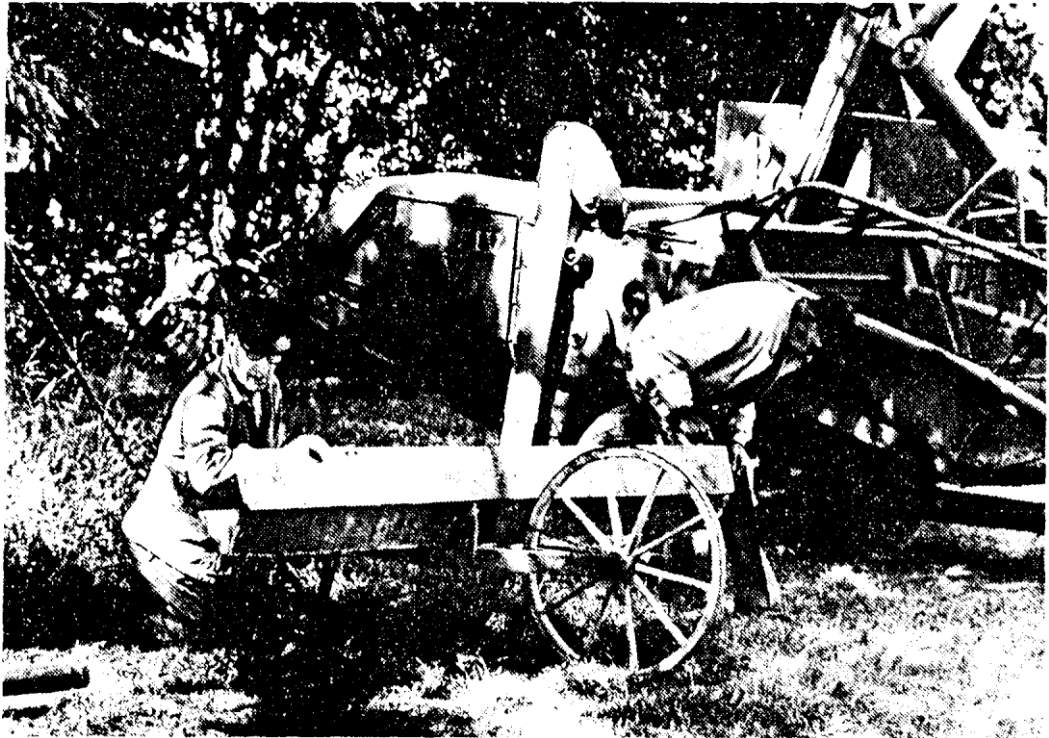
Från Uppland åkte bussen "raka spåret" mot Mariestad. Stimulerade av de tre dagarnas upplevelser gick hemresan i historieberättandets tecken. Berättarna avlöste varandra vid mikrofonen. Ett stort tack riktades till chauffören, Ake Larsson, som på alla sätt sørjt för vår komfort. Vidare framfördes allas vårt tack till reseledaren Karl-Eric Svensson och hans hustru Gunvor, som komponerat ett synnerligen innehållsrikt program.

Ingemar Wikenros

Hembygdsdag i Karleby

MARIESTAD (TSL) — Det här har verkligen gått över förväntan. Allt har klaffat perfekt och vädret har varit otroligt. Så här bra trodde jag aldrig att det skulle gå. Ja, så säger Arne Lindh om Ullervad—Leksbergs hembygdsförenings hembygdsdag. I strålande solsken fick flera hundra besökare vara med på en resa genom tiden. Publiken fick följa jordbrukets utveckling, från begynnelsen till i dag.

Det är väldigt roligt att det kom så här mycket folk, strålar Arne Lindh. Kortegen med alla jordbruksverktygen gick mycket bra och verkade vara uppskattad. Hembygdsföreningen hade satt ihop en kortege, där man fick följa utvecklingen av jordbruksredskap. Allt från mitten av 1800-talet, fram till våra dagars moderniteter.

Intresset för de gamla redskapen var stort. Här håller några ur publiken på att undersöka ett gammal antik jordbruksapparat närmare.

Hela föregående vecka har medlemmarna i hembygdsföreningen åkt runt i trakten och lånat många fina gamla jordbruksredskap. De allra nyaste moderniteterna har Västsvenska Lantmän ställt upp med.

Efter kortegen fick publiken tillfälle att titta närmare på de gamla och nya redskapen. Här fanns allt från mycket enkla plogar till SM- Volvos senaste, nästan monstrosity traktorer.

Ett annat uppskattat inslag var "vandringen". En vandring är ett gammalt sätt att driva till exempel tröskverk. Man spände oxar eller hästar framför ett drivhjul, som de sedan fick dra runt. I Karleby var det oxen "Rosenbroken" som drog runt, och spelet drev ett litet tröskverk.

Många var det som passade på att få en kopp kaffe i det gröna, och lyssnade på musikgruppen "Skördetid" från Falköping. För hågade fanns också möjlighet att gå en tipspromenad där man kunde testa sina kunskaper på gamla redskap, som skulle identifieras. — Vi arrangörer är speciellt tacksamma för alla som ställt upp så fint och jobbat med den här dagen. Ett 50-tal personer har till exempel varit med i kortegen. Utan alla dessa frivilliga, hade den här dagen aldrig gått att genomföra, säger Arne Lindh.

Text:

MARTIN SVENNINGSEN Foto: RONNY HWASS

Årets hembygdsdag genomfördes den 14 augusti i strålände väder. Arrangemanget var uppbyggt kring en kortege, som berättade om jordbruksredskapens utveckling genom tiderna. Kortegen filmades av Håkan Reibäck och finns även dokumenterad i en pärm, som bl.a. innehåller förteckningar över samtliga medverkande personer och redskap.

Arne Lindh, ansvarig för såväl idé som genomförande, inledde med att berätta om jordbrukets utveckling: För omkring 5000 år sedan vandrade jordbrukare och boskapsskötare in i vårt land söderifrån och förde med sig kor, svin, får och getter, men också kunskapen att bruka jorden, att så och skörda vete och korn. Troligen togs inte sädens strå tillvara utan enbart axen, som skars med små flintskärvor, rensades från agnarna och krossades till mjöl. Kvarvarande strå eldades upp och i blandningen av jord och aska krattade man ner sådden med enkla träredskap. Det äldsta systemet för sädesordning var "ensädet", som innebar att åkern fick bära säd år efter år tills den inte längre gav rimlig avkastning. Långt före medeltidens slut hade alla de sädesslag som odlats Linder senare tider kommit in i Norden. Korn och vete kom redan under stenåldern, havre under bronsåldern och råg under vikingatiden. Jordbrukstekniken ändrades endast obetydligt fram till 1700-talet och först under 1800-talets mitt kom "den nya tiden" för svenskt jordbruk.

De, första redskapen som förekom i kortegen var flåhacka, spade, spett och korp. Därefter följde dragkärria samt ett par "mebottnavagnar", samtliga lastade med plog och harv från olika tider, en 30-talstraktor med järnhjul samt moderna traktorer med 6-skärs- respektive växelplog.

Därpå följde såredskapen: såkorg, sålöp, en oxdragen såmaskin, en traktordragen "såjätte" samt en träbult dragen av häst.

"Skördefolket" medförde skårar, liar, upptagarkrokar, räfsor och tjugor från olika tider och av olika material och följdes av hästdragen slättermaskin, traktordragen självbindare och självgående skördetröska.

Transportmedlen representerades av "bärredskap", bärok, dragkärria och vadsbokorg och slutligen visades ett antal åkfordon, bl.a. trilla, hästdroska, åkvagn, träcykel och cykel med påhängsmotor samt en veteranbil och - i kontrast till dessa - moderna fordon.

Vid sidan av kortegen förekom sedan präglatröskning, tröskning med hjälp av vandring och oxe samt tröskning med eldrivet, helrensande tröskverk.

VILJAN OM FRED

Nu kan jag inte längre gå och tiga
när jag ser vart mänskligheten är på väg.
De saker som är viktiga att veta
glöms ju i vår jakt att stilla ögats hunger
och våra barn går förlorade, för vårt egensinnes skull. De värderingar i
livet de skulle behövt
får de ej del utav.
Så du lilla frusna barn, som sitter på din höghustrapp och undrar bakom dina
rödgråtna ögon var din mor och
far är någonstans,
hur skall du någonsin höra sången mellan träden om våren
och förstå dess mening och kunna njuta naturens lugn om hösten, om du ej får hinna
lära dej att älska den
och förstå att vi alla är en del av jorden,
och det vi gör mot jorden gör vi mot oss själva.
För i vår dyrkan av guld finns inte plats för gröna skogar, och vikten av vår
största gåva, kärleken,
förringas och förträngs av vår girighet.

I-loppet att rädda vår jord
ligger i händerna på dej,
du lilla ofödda, oförstörda barn,
om du bara får födas av din vilsna mor.

Stig Johansson Stenstory

Till minne av fredsdagen den 24/10 1982.

KÄGELSP E L

Två framgångsrika år 1982 - 1963 för Ullervad-Leksbergs kägelspelslag.

Den 17 - 9 - 81, samlades i Persgården, representanter för hembygdsföreningarna: Lugnås, Lyrestad, Moholm, Norra Billing, Odensåker och Ullervad-Leksberg.

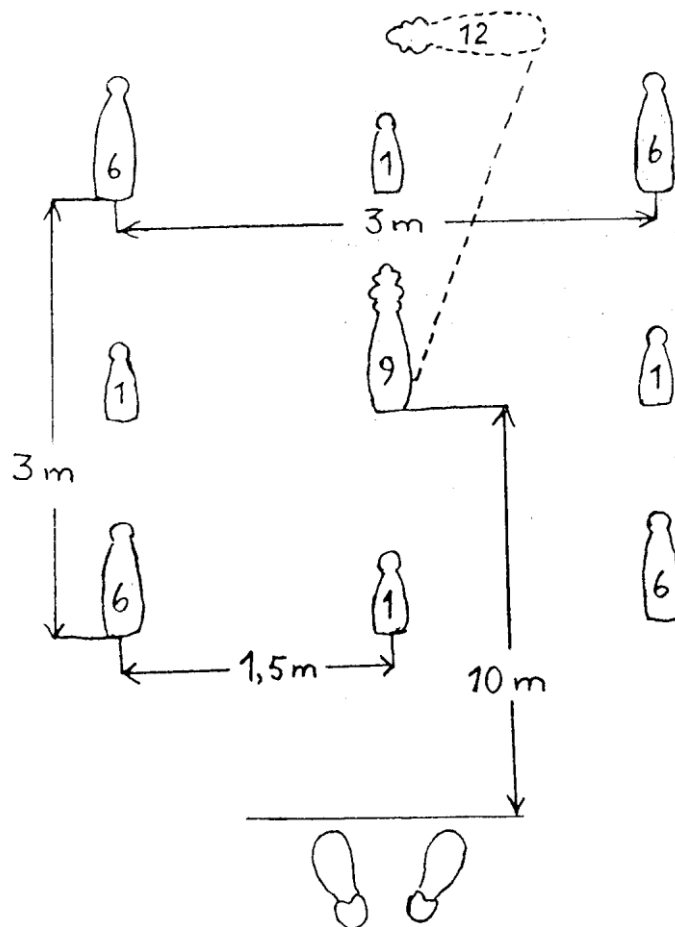
De närvarande enades om att sommaren 1982 genomföra en serie i kägelspel. Lagen skulle bestå av 4 damer och 4 herrar.

REGLER FÖR KÄGELSPEL.

Kägelspelet består av 9 st. kägglor och ett klot med påspikad rem. Den största kägglan kallas kung.

Klotet kastas mot kägglorna 5 gånger per spel, från ett avstånd av 10 m från kungen.

Kägglorna placeras i kvadrat c:a 3 x 3 meter, med kungen i mitten. Hörnkägglorna 6 p. mittenkägglorna 1 p. kungen 9 p. innom kvadraten och 12 p. om den den vid första kastet, i varje omgång faller utom kvadraten. Faller mer än en kägla räknas blott en poäng för varje även för kungen. I andra omgången får man ej överskrida 24 poäng vid risk att flyttas ned till 15 poäng.

SPELPLAN KÄGELSPEL 1982.

			- 270
Vecka 21	spelar	Ullervad-Leksberg - Lyrestad	287 p.
		Norra Billing - Moholm	260- 151 p.
		Lugnås - Odensåker	268 - 209 p.
Vecka 24	spelar	Moholm - Ullervad-Leksberg	207- 314 p.
		Lyrestad - Lugnås	222- 246 p.
		Odensåker - Norra Billing	247 - 226 p.
Vecka 27	spelar	Odensåker - Ullervad-Leksberg	267- 778 p.
		Norra Billing - Lugnås	274- 176 p.
		Moholm - Lyrestad	171 - 281 p.
Vecka 32	spelar	Lugnås - Ullervad-Leksberg	221- 292 p.
		Odensåker Moholm	221- 210 p.
		Lyrestad Norra Billing	215- 184 p.
Vecka 35	spelar	Ullervad-Leksberg - Norra Billing	283 - 263 p.
		Lyrestad - Odensåker	213 - 259 p.
		Moholm - Lugnås	(inställd)
		(Hemma plan - Borta plan)	

SLUTRESULTAT 1982.

Ullervad-Leksberg	1.454	p.	Lyrestad	1.201	p.
Norra Billing	1.207	p.	Lugnås	911	p.
Odensåker	1.203	p.	Moholm	739	p.

DOM SOM GJORDE UPP om Ullervad-Leksbergs kägelspels-turnering, övre raden fr. v.: Egon Olsson, Arne Lycken, Stig Sjögren, Rolf Lundin, Karl-Erik Svensson och Olof Larsson. Nedre raden: Margareta Möller, Gudrun Hermansson, Elisabeth Larsson, Agda Svensson och Kerstin Andersson.

1982 års Kägelspels turnering avslutad.Ullervad-Leksherg tog hem segern!

Ullervad-Leksbergs hembygdsförening fick därmed bjuda sina motspelare på fest. Den anordnades 17 september.

Då gästerna anlände, underhöll Rörsås Spelmanslag. Ordförande Karl-Eric Svensson välkomnade, och höll föredrag om kägelspelets ursprung, frammarsch och regler. Därpå fick Ullervad-Leksbergs lagledare Olof Larsson, redovisa de gångna resultaten från 15 matcher. Där slutresultatet blev

mycket jämt. 1:a pris Ullervad-Leksberg	1.454 p.)
2:a pris Norra Billing	1.207 p.)
3:e pris Odensåker	1.203 p.)

Tätt följda av Lyrestad, Lugnås och Moholm.

Bästa närvarande poäng-plockare var Rolf Lundin 57 poäng och Kerstin Andersson 46 poäng (U-L), som fick mottaga 1:a priset, (formen av Kungen i spelet). Priserna var special gjorda av kopparslagare K. Arthur Johansson, Tived.

Blommor från egna spelare utdelades till Ordförande och Lagledare. Det blev beslut om att man skulle träffas och diskutera vidare turneringar nästa år. Därefter intogs kaffe och utsökt doppe, under gemytligt samspråk bl.a. om gångna matcher som utkämpats. Rörsås Spelmanslag spelade upp till dans och stämningen stod högt i tak!

KÄGELSPEL 1983.

Den 6-4-83, samlades hos Sven Andersson, Norra Billing, lagrepresentanter från förra årets kägelspelslag. För att diskutera ev. fortsatt kägelspels turnering. Man enades om att fortsätta serien med samma hembygds lag och regler. Men ombyte i match-ordningen, borta-lag 1982 blev hemma-lag 1983. Serien började vecka 21 och avslutades vecka 34.

Ullervad-Leksberg hade för sina medlemmar träning varje måndag kväll. Där många träffades och spelade. I regn, blåst, kyla och solsken slet man med klot och käglor. Egen medhavd fika avnjöts och en fin kamratanda spreds bland kägelspels-kämparna.

Jubileumsåret 1983 Midsommardagen.

Karlsholmes park skedde uppvisning av Kägelspel.
Där Ullervad-Leksberg hade ställt upp med sitt Kägelspelslag.

SPELPLAN KÄGELSPEL 1983.

Vecka 11 spelar	Lyrestad - Ullervad-Leksberg	280 -	299
	Moholm - Norra Billing	187 -	26/
	Odensåker - Lugnås	261 -	254
Vecka 24 spelar	Ullervad-Leksberg - Moholm	300 -	230
	Lugnås - Lyrestad	211	280
	Norra Billing - Odensåker	233	2011
Vecka 26 spelar	Ullervad-Leksberg - Odensåker	283 -	248
	Lugnås - Norra Billing	198 -	240
	Lyrestad - Moholm	244 -	175
Vecka 32 spelar	Ullervad-Leksberg - Lugnås	287 -	196
	Moholm - Odensåker	192 -	236
	Norra Billing - Lyrestad	222 -	259
Vecka 34 spelar	Norra Billing - Ullervad-Leksberg	191 -	269
	Odensåker - Lyrestad	291 -	266
	Lugnås - Moholm	231	-189
	(Hemma plan - Borta plan)		

SLUTRESULTAT 1983.

Ullervad-Leksberg	1.438 p.	Norra Billing	1.148 p.
Lyrestad	1.329 p.	Lugnås	1.090
Odensåker	1.236 p.	Moholm	973

Föreningsmästerskap i Kägelspel anordnades 11-9-83.

Ett 20-tal medlemmar spelade 2 omgångar med ett damlag och ett herrlag, Det var en spännande match för ingen fick reda på några resultat förän spelet var slut.

I damernas lag vann Maria Lundin, före Kerstin Andersson och Sonja Lundin. Vinnare i herrarnas lag blev Olof Larsson, med Egon Ohlsson som tvåa och Karl Svensson som trea. Mästerskapsvinnare blev Olof Larsson med bästa resultat.

Lagledare för båda lagen var också Olof Larsson, som tackades av Hembygds-föreningens ordförande Karl-Eric Svensson och av lagkamraterna för allt arbete han nedlagt med spelet.

Vänskapsturnering i Kägelspel.

Lyrestadsföreningen inbjöd samtliga i kägelspelsserien deltagande lag. Till en turnering i Lyrestad vid skolan. Söndagen den 2-10-83. Regler: Alla möter alla. Lagsammansättning, samma poängräkning som i seriespelet. Ullervad-Leksbergs kägelspelslag tog hem 1:a pris som bästa lag. 1:a pris bästa dam, Camilla Larsson (N-B). 1:a pris bästa herre, Lars-Erik Berquvist (Od).

Lagledaren i (U-L) TACKAR ALLA som kommit och tränat och kämpat på matcher och träningsdagarna.

DRAMAT I BINNEBERG ÅR 1710 och dess bakgrund.

Föreningens teateramatörer spelade i somras för sista gången "Dramat i Binneberg år 1710". Samtidigt utkom Erik Larssons bok med samma namn, som ger en mera fullständig bild av skeendet kring mordet på kronobefallningsman Warenberg. Boken, som omfattar 40 sidor, recenseras på omstående sida av Skaraborgs läns Allehanda.

Boken kan beställas från föreningen med hjälp av nedanstående talong. Priset inkl. porto är 25:-.

Härmed beställes boken "Dramat i Binneberg" för 25:- inkl. porto. (Inbetalningskort översändes tillsammans med boken.)

Namn

Adress

Postadress

Utförlig bok om dramat i Binneberg

SLA recenserar

Att "slå ihjäl fogden i Binneberg" var uppenbarligen en mycket grym och utdragen procedur. Pöbelhoppen som tisdagen den 1 mars 1710 gav sig på honom tog hela åtta timmar på sig innan man gav nådastöten, för det gick till och bakgrunden till händelsen berättar Erik Larsson om i sin nya lilla bok *Dramat i Binneberg*, som kommit ut i dagarna.

Det hela började egentligen med att landets oduglige kung Karl XII klan-lade sig vid Poltava. En dansk här trängde då in i Skåne och för att möta den försökte man samla ihop allt som fanns av manfolk i de södra delarna av Sverige. Bland dessa fanns vadsbobönderna som skulle samlas ihop vid Binneberg för att kommenderas vidare. Bakgrunden skissas upp lättfattigt och sakkunnigt.

Det var en missnöjd och uppretad hop som mötte upp morgonen den 1 mars 1710. Landshövding Carl Gustav Soop fann det för gott att fly när inte ens morgonens korum kunde lugna sinnen. Två andra myndighetspersoner hann också fly, men kronobefallningsman Johan Warenberg blev kvar.

Hur det sedan gick till beskriver Erik Larsson utförligt med hjälp av tillgängliga rättsprotokoll. De finns med allihop i den 40-sidiga boken. Johan Warenberg blev brutalt misshandlad och var i stort sett helt sönderslagen och stucken med svärd och spjut på flera ställen. "Chirurgorum attest" är en lång och otrevlig uppräkningslista över skadorna.

Gärningsmännen gick sedan omkring i gårdarna och skröt vitt och brett om sin bedrift, men när deras åhörare vid den rättegången som följde förvandlade till vittnen ångrade

de bittert sitt skryt. Sven Persson i Korterud hade t.ex. berättat för alla hur han hade ropat "Här har du din oblat" och stuckit sitt spjut i munnen på Warenberg när denne bad om nattvarden och Jan Nilsson i Skogen hade visat sin blodiga bössa med hårtofsar i bösslåsen och berättat att han slagit in fogdens skalle med den. Och så vidare.

En som klarade livhanken genom sin flykt var alltså landshövding Soop och det var han som fick i uppdrag att leda kommissionen som dömde de inblandade. Sex skulle dödas och stegas; alltså huggas i bitar och spikas upp på pålar "androm till sky och varnagel", en skulle bara halshuggas och de övriga inblandade fick spöstraff och i vissa fall långa och förmodligen dödande fängelsestraff.

En ödets ironi var förstås att den danska hären besegrats i ett slag vid Hälsingborg dagen innan dramat i Binneberg. Man hade aldrig behövt dra samman den ödesdigra pöbelhoppen som närde ett länge känt hat mot Warenberg vilken skodde sig på allehanda fula sätt utanför lagens ramar på böndernas bekostnad.

För den som är intresserad av ett av länets mest uppmärksammade rättsfall genom tiderna är förstås den här informativa boken ett måste. Den har illustrerats med teckningar av Edna Cers-Winberg,

ULF NILSSON

Sändes till

ULLERVAD-LEKSBERGS HEMBYGDSFÖRENING

c/o Åke Möller

Västertomten

542 00 MARIESTAD

Hembyggdens år
1984

Hembygd ger trygghet